

University of Groningen

Belastingoverzicht grote gemeenten 2008

Allers, M.A.; Hoeben, C.; Toolsema-Veldman, Linda; Zeilstra, A.S.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2008

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Allers, M. A., Hoeben, C., Toolsema-Veldman, L., & Zeilstra, A. S. (2008). *Belastingoverzicht grote gemeenten 2008*. (COELO Reports; Vol. 08-2). COELO.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Belastingoverzicht grote gemeenten 2009

Onderzoek in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG)

dr. M.A. Allers
dr. C. Hoebe
dr. A.S. Zeilstra

COELO

COELO-rapport 09-1
februari 2009

ISBN 978-90-76276-519

© COELO, Groningen 2009

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens voor deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed. Iedere aansprakelijkheid voor de gevolgen van activiteiten die op basis van deze gegevens worden ondernomen wordt echter afgewezen.

Inhoud

0.	Voorwoord	5
1.	Inleiding	6
1.1.	Het Belastingoverzicht grote gemeenten	6
2.	Samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen in 2009	7
2.1.	Tarieven	7
2.2.	Woonlasten	8
2.3.	Kwijtschelding	8
3.	Tarieven	9
3.1.	Inleiding	9
3.2.	Onroerendezaakbelastingen	11
3.3.	Reinigingsheffingen	15
3.4.	Rioolrecht en rioolheffing	18
3.5.	Secretarieleges	21
3.6.	Kwijtschelding	24
4.	Woonlasten	25
4.1.	Inleiding	25
4.2.	Gemeentelijke woonlasten	25
4.3.	Gemeentelijke woonlasten in het totaal aan woonlasten	30
5.	Achtergronden gemeentelijke belastingen	32
5.1.	Inleiding	32
5.2.	Onroerendezaakbelastingen	32
5.3.	Heffing voor Bedrijveninvesteringszones (BI-zones)	34
5.4.	Reinigingsheffingen	35
5.5.	Rioolrecht en rioolheffing	35
5.6.	Secretarieleges	37
5.7.	Kwijtschelding	38
6.	Verantwoording	40
	Tabellen.....	43

0. Voorwoord

Het *Belastingoverzicht grote gemeenten 2009* is in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG) opgesteld door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO).

De onderzoekers danken de medewerkers van de deelnemende gemeenten voor hun bereidwilligheid bij het invullen van het elektronisch vragenformulier en het aanleveren van aanvullende informatie. Verder is dank verschuldigd aan Jacob Dankert, Wouter van der Kolk, Jasper Stevens, Regina Thie, Anne Vennemann en Mirjam Zengers voor hun hulp bij de dataverzameling en controle. Vanzelfsprekend berust de verantwoordelijkheid voor eventueel resterende onvolkomenheden bij de auteurs.

1. Inleiding

1.1. Het Belastingoverzicht grote gemeenten

ACHTERGROND EN DOEL

Het *Belastingoverzicht grote gemeenten* wordt jaarlijks opgesteld in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG) en verscheen voor het eerst in 1991. Aanvankelijk werd het opgesteld door de gemeente Tilburg, daarna door het ESBL (Erasmus Studiecentrum Belastingen Lokale Overheden). Sinds 2002 stelt COELO het Belastingoverzicht op. Het *Belastingoverzicht grote gemeenten* levert in de eerste plaats statistische gegevens die gemeenten en de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) kunnen gebruiken bij de vormgeving van het belastingbeleid. Verder heeft het overzicht tot doel een rol te spelen in de maatschappelijke discussie over gemeentelijke belastingen.

INHOUD EN PUBLICATIE

Het Belastingoverzicht bevat jaarlijks een overzicht van de tarieven van onroerendezaakbelastingen (OZB), reinigingsheffingen, rioolrechten en secretarieleges in de gemeenten die deel uitmaken van het BOGG. Ook wordt aandacht besteed aan de plaats van de gemeentelijke belastingen in het geheel aan woonlasten voor huishoudens.

Het Belastingoverzicht wordt eveneens op internet gepubliceerd.¹ Hierdoor komen de gegevens vroegtijdig beschikbaar. Door zo vroeg mogelijk in het jaar te publiceren kunnen de gegevens optimaal worden gebruikt bij de beleidsvoorbereiding.

GEGEVENS

De in dit Belastingoverzicht opgenomen tarieven zijn de tarieven zoals die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. We zijn dus *niet* uitgegaan van de (primitieve) begrotingen. De gegevens zijn door COELO verzameld. In eerste instantie is daarbij gebruik gemaakt van een elektronisch vragenformulier, waarin diverse controles zijn ingebouwd. Van sommige gemeenten is aanvullende informatie per e-mail of telefoon verkregen.

De getallen in de tabellen staan tegen een gekleurde achtergrond. Per kolom is ongeveer één derde blauw, één derde grijs en één derde rood. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke waarden relatief laag (blauw) of hoog (rood) zijn. Bij de keuze van de gehanteerde kleuren is zoveel mogelijk rekening gehouden met de visuele beperking van kleurenblinden.²

¹ Zie www.coelo.nl.

² Hierbij is gebruik gemaakt van J.Walraven, *Kleurenblind. Zien en toch niet zien*, Blind Color, Arnhem, 2000.

2. Samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen in 2009

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van enkele belangrijke ontwikkelingen in 2009. Achterin dit overzicht staan tabellen met detailgegevens over alle 36 onderzochte gemeenten. In deze gemeenten woont 37 procent van de Nederlandse bevolking.

2.1. Tarieven

Tabel 2.1 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de tarieven van enkele belangrijke gemeentelijke belastingen, en van de woonlasten voor huishoudens. In afwijking van voorgaande jaren worden hier de tarieven van het rioolrecht en de reinigingsheffing weergegeven bij *gemiddelde huishoudensomvang* (zie hoofdstuk 6). Deze tarieven zijn gewogen gemiddelden van de tarieven voor een-, twee-, etc tot en met vijfpersoonshuishoudens, waarbij is gewogen met het aantal een-, twee-, etc tot en met vijfpersoonshuishoudens in de gemeente. De tarieven van het rioolrecht en de reinigingsheffing bij gemiddelde huishoudensomvang zijn dus gelijk aan de gemiddeld betaalde bedragen in een gemeente.

Tabel 2.1 Tarievenoverzicht 2009

	Tarief in % (OZB) of euro's			Verandering (%) ^c		
	laagste	gemiddelde	hoogste	kleinste stijging	mutatie van gemiddelde	grootste stijging
OZB woningen ^a	0,0532	0,0993	0,1760	-1,3	2,9	11,6
OZB niet-woningen ^b	0,2441	0,3837	0,7224	-3,1	3,0	9,2
Reinigingsheffing ^c	65	257	333	-15,8	3,4	19,5
Rioolrecht ^c	46	135	205	-15,4	4,0	70,7
Woonlasten ^d	474	603	704	-5,1	3,3	10,5
Paspoort	48,35	49,44	46,60	0,0	2,3	2,7
Rijbewijs	29,75	45,07	63,90	0,0	2,7	6,3
Uittreksel GBA	5,45	9,09	14,45	0,0	4,0	33,3

Gemiddelden zijn gewogen naar inwonertal. Onder het kopje "Mutatie van gemiddelde" staat de verandering van het gemiddelde tarief, en niet de gemiddelde verandering zoals die in de tabellen achterin dit overzicht staat.

a Tarief voor eigenaar als percentage van de WOZ-waarde.

b Tarief voor eigenaar en gebruiker samen als percentage van de WOZ-waarde.

c Tarief bij gemiddelde huishoudensomvang.

d OZB eigenaar voor een woning met de in de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde, plus tarief rioolrecht en reinigingsheffing bij een gemiddelde huishoudensomvang.

e Mutatie OZB-tarieven: gecorrigeerd voor de stijging van de waarde van onroerende zaken.

In 2009 is het peiljaar van de WOZ-waarden verschoven van 2007 naar 2008. Daardoor is de waarde van woningen in de grote gemeenten gestegen met gemiddeld 4,8 procent en de waarde van niet-woningen met 2,5 procent. De gemeenten hebben hun OZB-tarieven aangepast aan deze ontwikkelingen.

De gemiddelde³ OZB-tarieven van de grote gemeenten stijgen dit jaar – gecorrigeerd voor de waardestijging – met 2,9 procent (woningen) en 3,0 procent (niet-woningen, voornamelijk bedrijfspanden). Ter vergelijking: de inflatie was gemiddeld 2,5 procent in 2008 en zal in 2009 naar verwachting 1,5 procent bedragen.⁴

Het gemiddelde tarief voor rioolrecht of rioolheffing (gebruiker en eigenaar samen) neemt met 4,0 procent toe en dat van de reinigingsheffing (reinigingsrecht of afvalstoffenheffing) met 3,4 procent. De brede rioolheffing waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd wordt dit jaar in 16 gemeenten geheven.

Een paspoort is in vrijwel elke gemeente even duur (49,60 euro), de prijs van een rijbewijs varieert van 29,75 tot 63,90 euro. Een uittreksel uit het bevolkingsregister (Gemeentelijke Basisadministratie, GBA) kost tussen 5,45 en 14,45 euro en is gemiddeld 4 procent duurder dan vorig jaar.

2.2. Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we hier de OZB voor de eigenaar van een woning met een voor de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde, plus rioolrecht en reinigingsheffing bij een gemiddelde huishoudensomvang.⁵ De gemiddelde woonlasten lopen dit jaar met 3,3 procent op tot 603 euro, 19 euro meer dan vorig jaar. De stijging komt grotendeels (voor 43 procent) op het conto van de reinigingsheffing. De woonlasten zijn in absolute termen het laagst in Alkmaar (474 euro) en het hoogst in Utrecht (704 euro). Vijf gemeenten verlagen de woonlasten. De grootste daling vindt plaats in Nijmegen met 5,1 procent. De woonlasten stijgen het meest in Arnhem (10,5 procent).

Van het geheel van de bijkomende woonlasten (dus naast huur of financiering eigen woning) nemen de gemeentelijke lasten 18 procent voor hun rekening. Energie en water is met 40 procent veruit de grootste post.

2.3. Kwijtschelding

Huishoudens met een minimuminkomen komen in alle grote gemeenten in aanmerking voor kwijtschelding, zij het dat bij de reinigingsheffing niet altijd de gehele aanslag onder de kwijtschelding valt. Minimumhuishoudens betalen gemiddeld vijf euro aan woonlasten.

³ Waar in dit overzicht sprake is van gemiddelden gaat het om naar inwonertal gewogen gemiddelden.

⁴ Bron: CBS Persbericht, 8 januari 2009 (PB09-001) en CPB nieuwsbrief 2008/4.

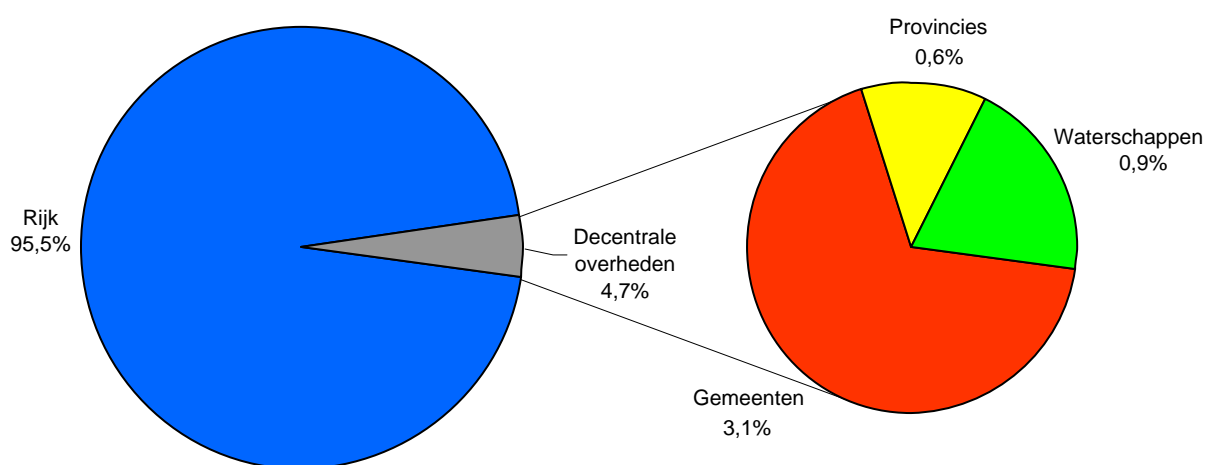
⁵ Voor details zie hoofdstuk 6.

3. Tarieven

3.1. Inleiding

Van alle belastingen en sociale premies die in Nederland worden geïnd komt minder dan vijf procent voor rekening van de lagere overheden. Het aandeel van de gemeenten bedraagt ruim drie procent, dat van de waterschappen bijna één procent en dat van de provincies ruim een half procent (figuur 3.1).⁶

Figuur 3.1 Aandeel decentrale overheden in begrote belasting- en premieopbrengst 2008

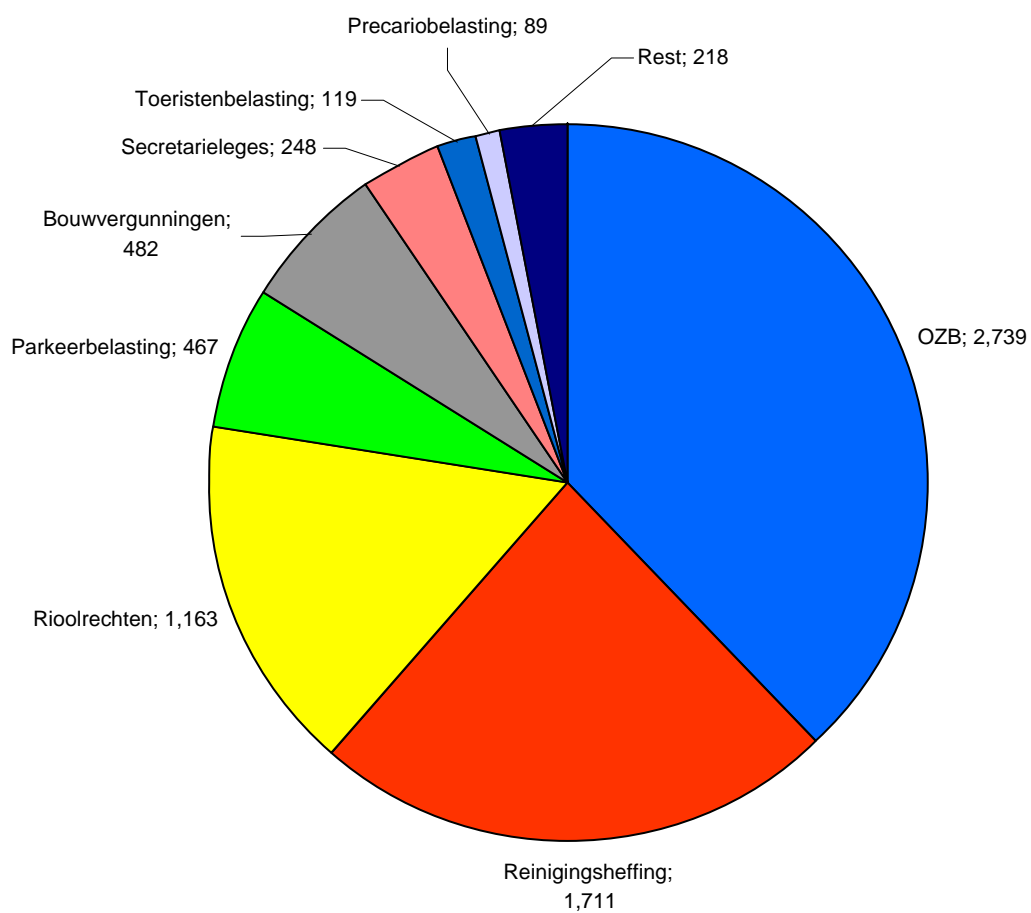
Gemeten aan de opbrengst zijn de OZB, de reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht) en het rioolrecht of de rioolheffing de belangrijkste gemeentelijke heffingen. Dit is te zien in figuur 3.2.⁷ De restcategorie in deze figuur omvat hondenbelasting, forensenbelasting, reclamebelasting, baatbelasting, roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting, marktgelden en begraaftplaatsrechten.

De volgende paragrafen gaan in op de ontwikkeling van de tarieven van de gemeentelijke belastingen in de grote gemeenten. Meer informatie en achtergronden van de gemeentelijke belastingen zijn te vinden in hoofdstuk 5.

⁶ Bron: CBS.

⁷ Bron: CBS.

Figuur 3.2 Begrote opbrengst gemeentelijke belastingen en retributies (2008, mln euro)

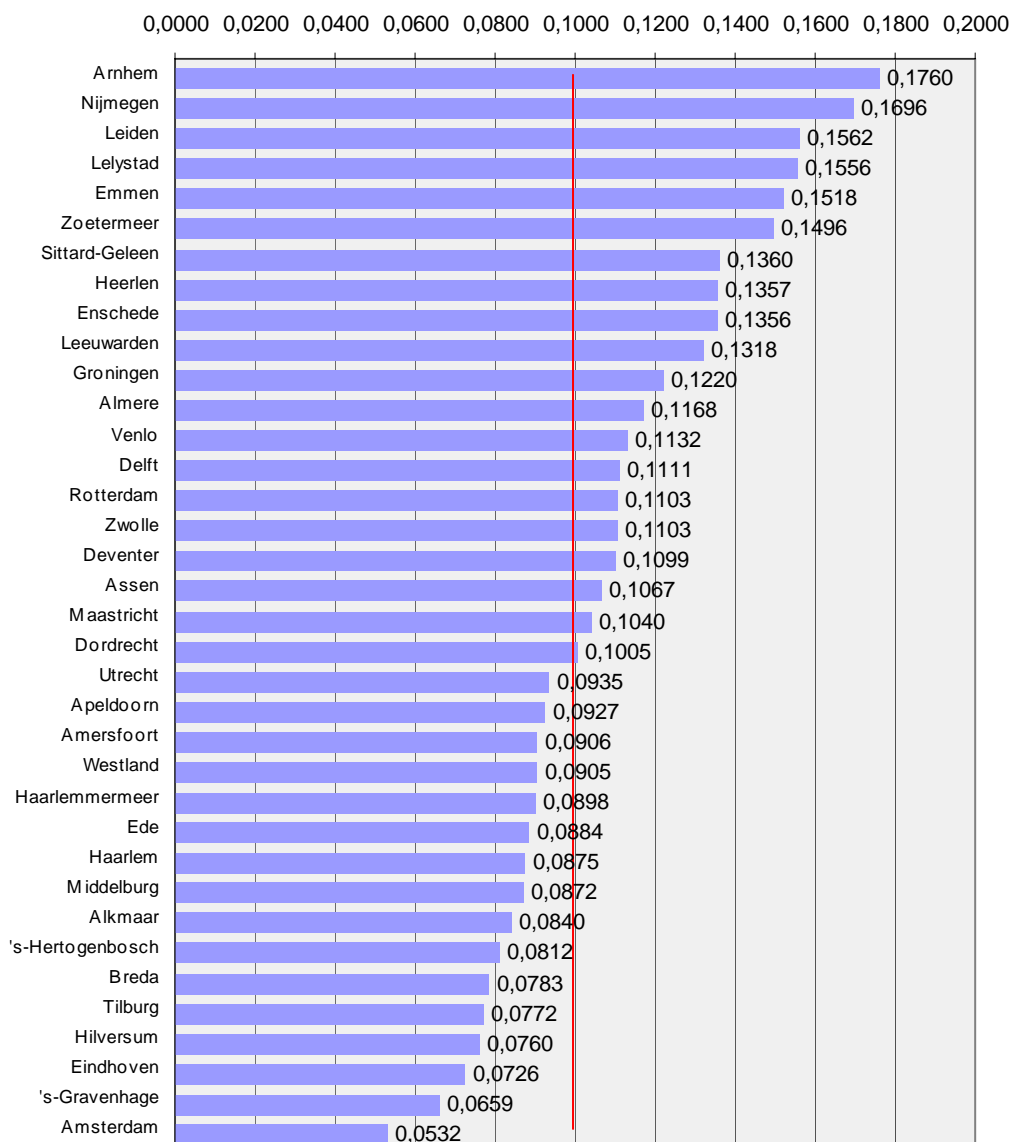

3.2. Onroerendezaakbelastingen

Voor eigenaren van woningen bedragen de OZB-tarieven van de grote gemeenten in 2009 gemiddeld 0,0993 procent van de economische waarde (tabel 4 en figuur 3.3). Amsterdam heeft het laagste tarief (0,0532 procent), Arnhem het hoogste (0,1760 procent).

Figuur 3.3 OZB-tarief woningen

Als percentage van WOZ-waarde. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

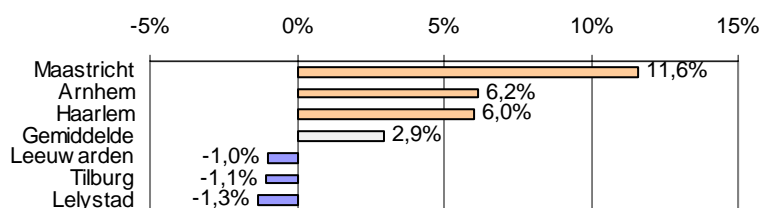

Bij de verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt rekening gehouden met de waarde van onroerende zaken in de gemeenten. Hoe hoger die waarde, hoe lager de uitkering. Daardoor moeten gemeenten met een relatief hoge waarde van onroerende zaken om een gelijkwaardig voorzieningenniveau te kunnen bieden doorgaans hogere OZB-

opbrengsten genereren dan gemeenten met minder waardevol onroerend goed binnen hun grenzen. Een deel van de OZB-grondslag is als het ware genationaliseerd. Het gevolg is dat gemeenten met hoge OZB-tarieven niet altijd het meest overhouden aan de door hen geheven belastingen. Het vergelijken van tarieven tussen gemeenten is dus niet helemaal eerlijk. Een zuiverder vergelijking is mogelijk met behulp van de gestandaardiseerde OZB-tarieven. Dat zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend).⁸ Ook bij de gestandaardiseerde OZB-tarieven voert Arnhem de lijst aan (0,1720 procent) en heeft Amsterdam het laagste tarief (0,0569 procent; tabel 4).

Het gemiddelde tarief voor eigenaren van woningen stijgt, gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van woningen, met 2,9 procent.⁹ Lelystad verlaagt het tarief het meest (met 1,3 procent; figuur 3.4). De grootste tariefverhoging vinden we in Maastricht (11,6 procent).

Figuur 3.4 Grootste stijgers en dalers OZB woningen (tarief eigenaar; gecorrigeerd voor prijsstijging)

Voor niet-woningen bedraagt het tarief voor zakelijk gerechtigden in de grote gemeenten gemiddeld 0,2135 procent en dat voor gebruikers 0,1702 procent (tabel 5). Hilversum heeft het laagste tarief voor zakelijk gerechtigden (0,1355 procent) en Westland heeft het laagste tarief voor gebruikers (0,1077 procent). Het hoogste tarief voor zakelijk gerechtigden (0,4100 procent) wordt geheven in Nijmegen, het hoogste tarief voor gebruiker wordt geheven in Leiden (0,3260 procent).

Het gecombineerde OZB-tarief voor niet-woningen bedraagt gemiddeld 0,3837 procent (het laagst in Hilversum met 0,2441 procent en het hoogst in Nijmegen met 0,7224 procent; figuur 3.5). Het gemiddelde (gecombineerde) OZB-tarief is, gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van niet-woningen, met 3,0 procent verhoogd.¹⁰ Het gecombineerde tarief daalt het meest in Sittard-Geleen (3,1 procent; figuur 3.6) en stijgt het meest in Leeuwarden (9,2 procent). Het OZB-tarief voor woningen daarentegen daalt in Leeuwarden

⁸ Voor details zie hoofdstuk 6.

⁹ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 2,8 procent (tabel 4).

¹⁰ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 2,9 procent (tabel 5).

(met 1,0 procent). Hierdoor verschuift de verhouding van de OZB-tarieven voor eigenaren van niet-woningen ten opzichte van eigenaren van woningen in Leeuwarden van 212 procent in 2008 naar 227 procent in 2009.

Gemiddeld brengt de OZB in de grote gemeenten 210 euro per inwoner op (woningen en niet-woningen; tabel 6).¹¹ Dit bedrag varieert van 113 euro in Haarlemmermeer tot 350 euro in Leiden.

Tweederde van de onderzochte gemeenten hebben de tarieven voor zakelijk gerechtigden van niet-woningen vastgesteld op (ongeveer) 125 procent van de tarieven voor gebruikers, het tot 2006 geldende wettelijk toegestane maximum (tabel 7). Met de invoering van de maximering in 2006 is deze beperking vervallen, maar omdat veel gemeenten hun OZB-tarieven maar weinig mochten verhogen, gold deze norm in 2006 en 2007 in de praktijk nog wel enigszins. Met ingang van 2008 zijn de tarieven vrijgegeven. De steden met respectievelijk de laagste en hoogste verhouding tussen beide tarieven zijn Leiden (100 procent) en Rotterdam (134 procent).

Alle grote gemeenten hanteren voor niet-woningen een hoger eigenarentarief dan voor woningen (tabel 7). Gemiddeld ligt het tarief voor niet-woningen op 223 procent van dat voor woningen. Deze verhouding varieert van 143 procent in Heerlen tot 300 procent in Amsterdam. Ook hier is geen sprake meer van een wettelijk maximum aan de tariefverhouding, zoals tot en met 2005 wel het geval was.

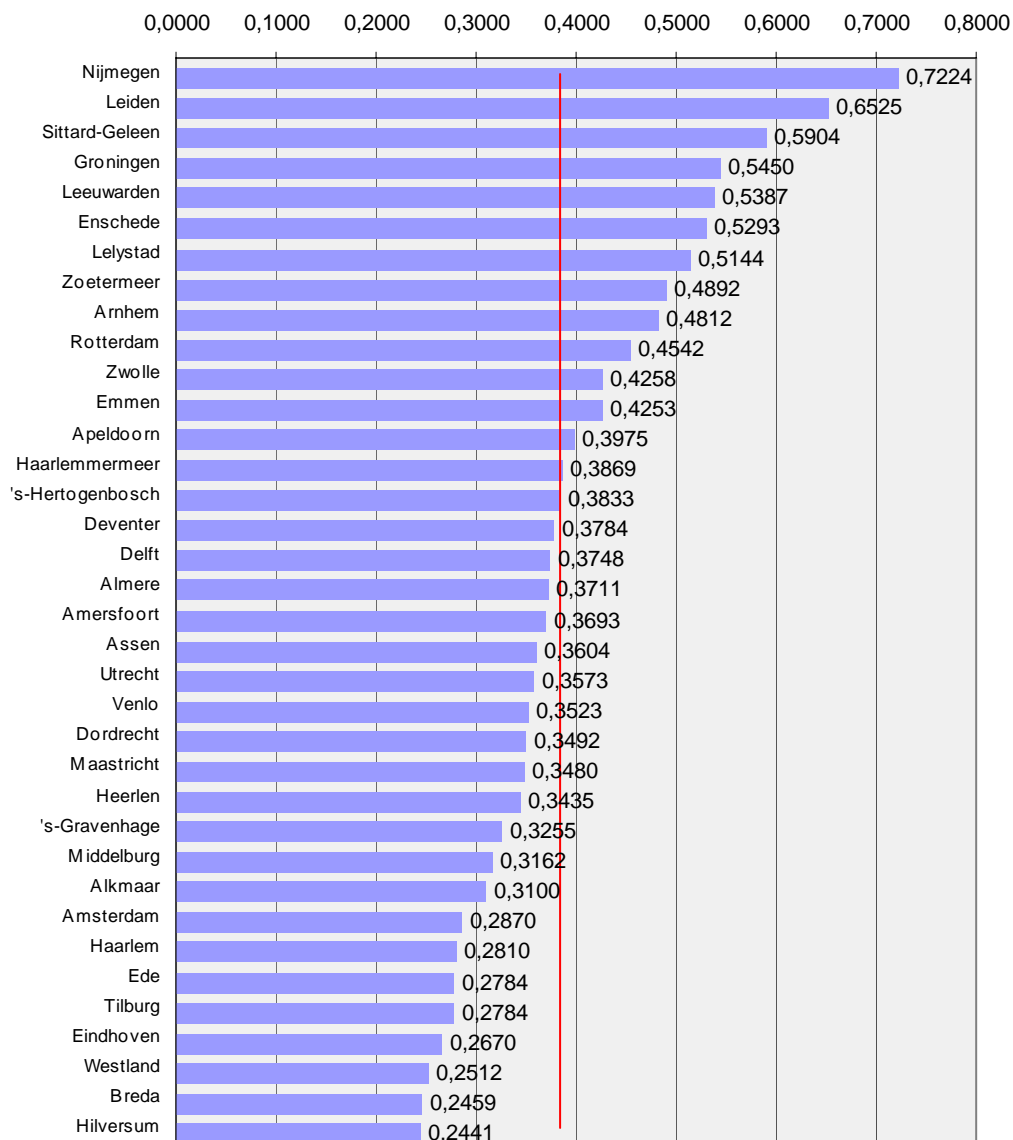
In 2008 is de maximering van de OZB-tarieven afgeschaft. Gemeenten mogen zelf hun tarieven bepalen. Het kabinet heeft echter bepaald dat de macro-opbrengst van de OZB in 2009 niet meer dan 6,11 procent hoger mag zijn dan in 2008 (zie ook hoofdstuk 5). De totale stijging van de OZB-opbrengst¹² (inclusief areaalontwikkeling) in de grote gemeenten bedraagt 3,9 procent en ligt daarmee ruim de norm. In tabel 7 zijn ook de corresponderende percentages voor de individuele gemeenten weergegeven. Aangezien de norm van 6,11 procent een *macro*-norm betreft, is het niet zinvol om deze percentages direct te vergelijken met de norm. Wel blijkt hieruit dat er veel variatie is tussen de verschillende gemeenten. In sommige gemeenten stijgt de OZB-opbrengst sterk, terwijl zij in andere gemeenten juist daalt.

¹¹ Hier wordt uitgegaan van de netto OZB-opbrengst. Deze is gedefinieerd als de bruto opbrengst minus eventuele vermindering in verband met bijvoorbeeld oninbaar zijn (bv. na faillissement) of leegstand (er is dan geen gebruiker). De hier genoemde opbrengsten zijn begrote opbrengsten.

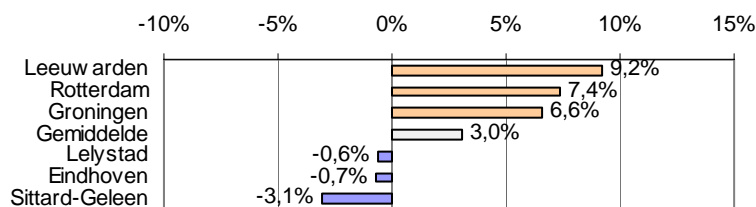
¹² Het betreft hier berekende opbrengsten, niet de begrote opbrengsten. De stijging van de OZB-opbrengst is berekend aan de hand van de OZB-tarieven en de (stijging van de) grondslag in de 33 gemeenten die de stijging van de grondslag hebben opgegeven.

Figuur 3.5 OZB-tarief niet-woningen (eigenaar + gebruiker)

Als percentage van WOZ-waarde. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

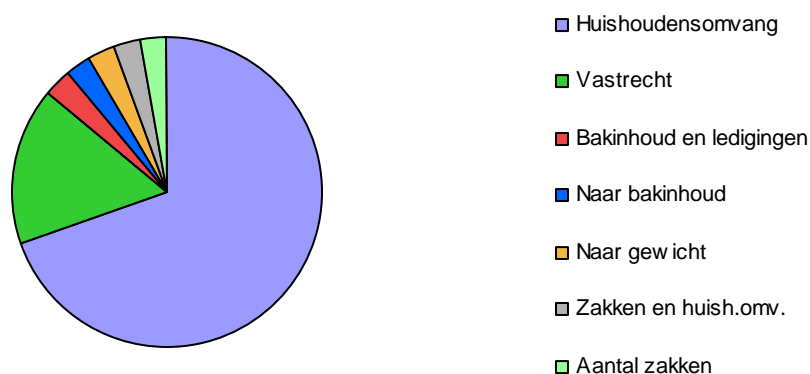
Figuur 3.6 Grootste stijgers en dalers OZB niet-woningen (tarief eigenaar + gebruiker; gecorrigeerd voor prijsstijging)

3.3. Reinigingsheffingen

In 26 van de 36 gemeenten in dit overzicht is het tarief voor de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht) gekoppeld aan het aantal huishoudensleden (tabel 8 en figuur 3.7); in één van deze gemeenten (Nijmegen) is het tarief tevens afhankelijk van het aantal zakken. De andere gemeente waar het tarief afhankelijk is van het aantal zakken is Maastricht.¹³ Zes gemeenten hanteren een vastrecht. In twee gemeenten hangt de aanslag af van de containerinhoud en in één van deze twee gemeenten (Apeldoorn) hangt de aanslag tevens af van het aantal ledigingen.¹⁴ In één gemeente (Sittard-Geleen) wordt per kilo afval betaald.

Figuur 3.7 Tariefsysteem reinigingsheffing

Eénpersoonshuishoudens betalen in de grote gemeenten gemiddeld 232 euro; meerpersoonshuishoudens gemiddeld 281 euro. Bij een gemiddelde huishoudensomvang in de desbetreffende gemeente bedraagt de reinigingsheffing in de grote gemeenten gemiddeld 257 euro.¹⁵ Dit bedrag is het hoogst in Almere (333 euro) en het laagst in Nijmegen (65 euro; figuur 3.8). De kostendekking is het laagst in Nijmegen (40 procent). Het gemiddelde tarief bij gemiddelde huishoudenomvang steeg met 3,4 procent.¹⁶ Negen gemeenten verlaagden het tarief, zeven andere hielden het constant. In Hilversum is het tarief het meest verlaagd (met 15,8 procent). De sterkste verhoging vond plaats in Leiden (19,5 procent; 23 euro), waar het kostendeckingspercentage desalniettemin met 45 procent ruim onder het gemiddelde blijft.

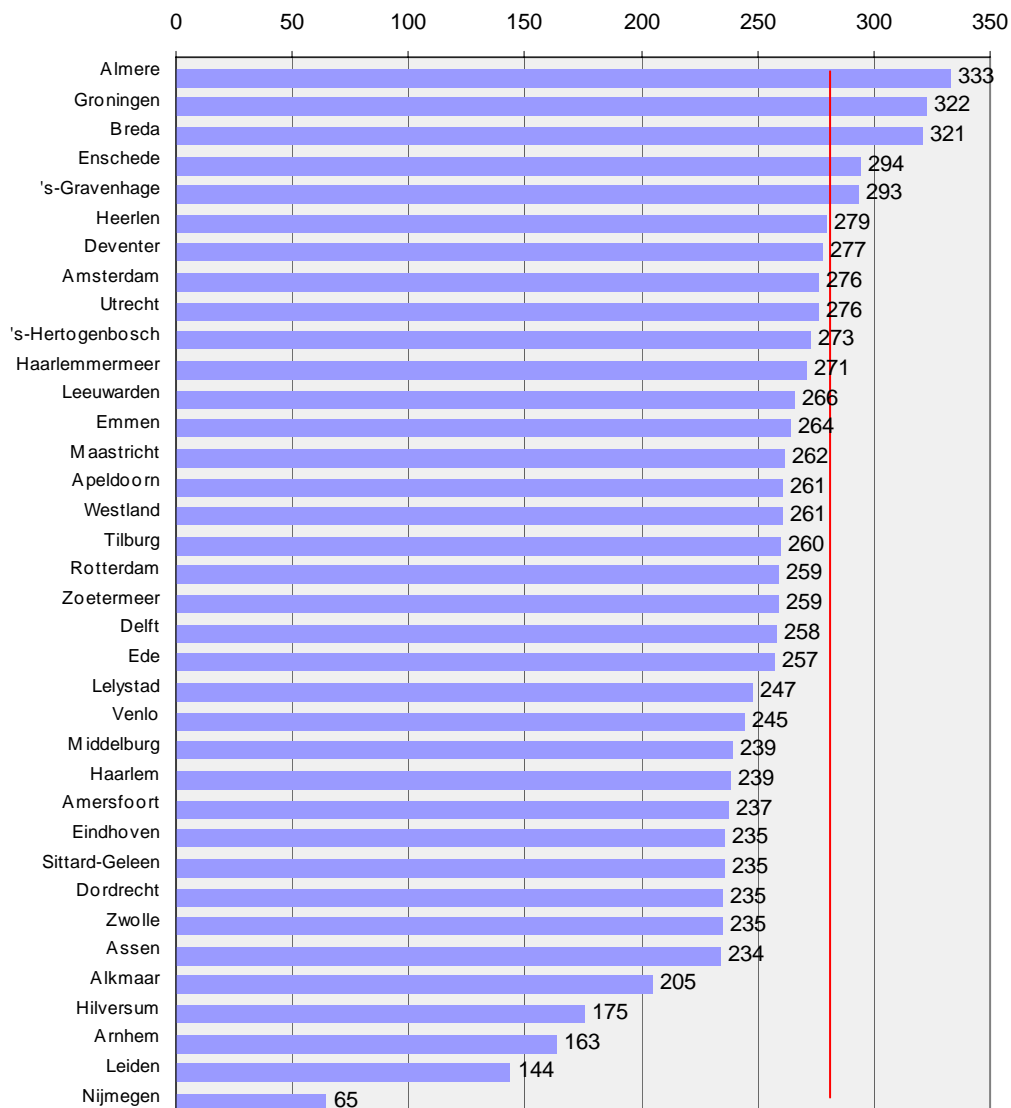
¹³ In Maastricht en Nijmegen wordt alleen restafval in dure zakken verzameld. Gft-afval wordt kosteloos opgehaald.

¹⁴ Ook in Apeldoorn wordt gft-afval kosteloos opgehaald.

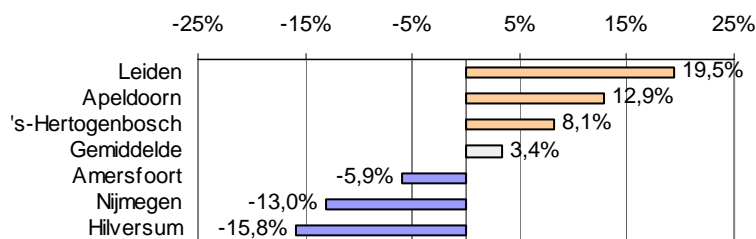
¹⁵ Dit tarief is een gewogen gemiddelde van de tarieven voor een-, twee-, etc tot vijfpersoonshuishoudens, waarbij is gewogen met het aantal een-, twee-, etc tot vijfpersoonshuishoudens in de desbetreffende gemeente, zie hoofdstuk 6.

¹⁶ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 3,2 procent (tabel 8).

Figuur 3.8 Reinigingsheffing bij een gemiddelde huishoudensomvang
In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.9 Grootste stijgers en dalers reinigingsheffing bij een gemiddelde huishoudensomvang

De kostendekking van de reinigingsheffing bedraagt in de grote gemeenten gemiddeld 93,4 procent (tabel 8). Het laagst is deze dekkingsgraad in Nijmegen (40 procent). In 24 gemeenten worden de kosten volledig uit de heffing gedekt. Doordat de ene gemeente andere kosten toerekent dan de andere is de zeggingskracht van dit kengetal overigens beperkt. Met behulp van de kostendeckingscijfers kan het tarief bij een gemiddelde huishoudensomvang worden berekend waarbij de opbrengst van de heffing gelijk zou zijn aan de kosten. Dit varieert van 162 euro in Nijmegen tot 333 euro in Almere. Het is niet duidelijk in hoeverre deze verschillen duiden op variërende kosten van de afvalinzameling en -verwerking, dan wel verschillen in kostentoerekening weerspiegelen.

3.4. Rioolrecht en rioolheffing

Alle 36 grote gemeenten kennen een rioolrecht of rioolheffing voor huishoudens. Hiervan kennen dit jaar 23 gemeenten een tarief voor gebruikers van woningen en 25 een tarief voor eigenaren (tabel 9). Twaalf van de grote gemeenten hebben zowel tarieven voor gebruikers als voor eigenaren, alle overige gemeenten hebben tenminste één van beide. Het tarief voor gebruikers betreft doorgaans een vastrecht (12 gemeenten). Twee gemeenten hebben het tarief gekoppeld aan het waterverbruik (Heerlen en Lelystad), vier aan de huishoudensomvang (Dordrecht, Leeuwarden, Leiden en Westland) en vijf aan de WOZ-waarde (Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Emmen en Zoetermeer). Dit laatste komt pas enkele jaren voor.

Omdat de gemeentelijke uitgaven op het gebied van waterbeheer toenemen en steeds meer werkzaamheden omvatten die niet aan individuele belangen zijn toe te rekenen, wordt het bestaande rioolrecht omgezet in een rioolheffing (zie ook hoofdstuk 5). Dit is een bestemmingsbelasting waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd. De brede rioolheffing wordt in de jaren 2008-2009 geleidelijk ingevoerd. Gedurende deze twee jaren kunnen gemeenten kiezen welke variant ze gebruiken. Met ingang van 2010 kan alleen de nieuwe rioolheffing worden gehanteerd. Dit zal vermoedelijk gepaard gaan met een lastenverzwaring voor huishoudens.¹⁷ De eis dat de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijdt blijft weliswaar bestaan, en ook het tariefsysteem is hetzelfde als voor het rioolrecht, maar er mogen nu meer kosten uit de heffing worden gedekt. Dit jaar hebben 16 van de 36 grote gemeenten een brede rioolheffing. In het vervolg van dit Belastingoverzicht wordt de term rioolrecht gebruikt in brede zin, dat wil zeggen in de betekenis van ‘rioolrecht en/of rioolheffing’, tenzij anders vermeld.

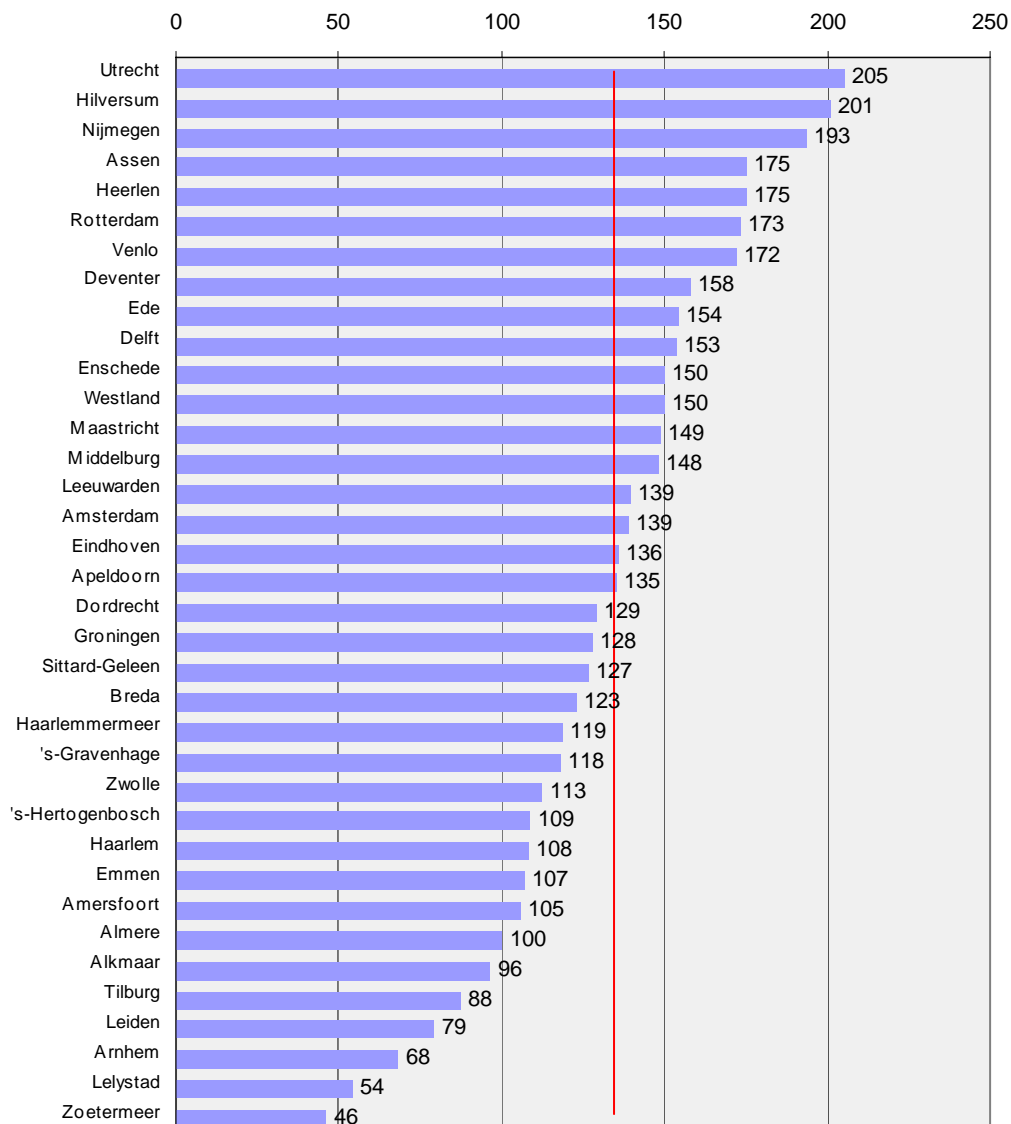
In de grote gemeenten betalen éénpersoonshuishoudens als gebruikers van woningen gemiddeld 34 euro en meerpersoonshuishoudens 38 euro. Dit zijn kleine bedragen doordat 13 gemeenten¹⁸ geen tarief voor gebruikers kennen: de “nullen” halen het gemiddelde omlaag. Voor éénpersoonshuishoudens bedraagt het laagste tarief dat boven nul ligt 25,50 euro (Lelystad), voor meerpersoonshuishoudens en bij een gemiddelde huishoudensomvang¹⁹ bedraagt dit 26,36 euro (Tilburg). Het hoogste tarief voor gebruikers in geval van een gemiddelde huishoudensomvang en bij zowel één- als meerpersoonshuishoudens is 201 euro (Hilversum).

¹⁷ C. Hoebe en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, COELO-rapport 05-1, Groningen, februari 2005.

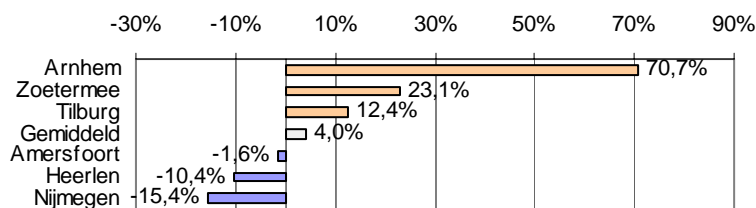
¹⁸ Het genoemde aantal betreft meerpersoonshuishoudens; voor éénpersoonshuishoudens betreft dit 14 gemeenten.

¹⁹ Dit tarief is een gewogen gemiddelde van de tarieven voor een-, twee-, etc tot vijfpersoonshuishoudens, waarbij is gewogen met het aantal een-, twee-, etc tot vijfpersoonshuishoudens in de desbetreffende gemeente, zie hoofdstuk 6.

Figuur 3.10 Rioolrecht en rioolheffing eigenaar + gebruiker woning, bij een gemiddelde huishoudensomvang
In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.11 Grootste stijgers en dalers rioolrecht en rioolheffing eigenaar + gebruiker woning, bij een gemiddelde huishoudensomvang

Het tarief voor eigenaren van woningen bedraagt gemiddeld 98 euro, en varieert voor zover boven nul van 44 euro (Westland) tot 205 euro (Utrecht). Het gemiddelde gecombineerde tarief bij gemiddelde huishoudensomvang ligt met 135 euro 4,0 procent hoger dan vorig jaar (figuur 3.10, figuur 3.11 en tabel 9).²⁰ De mutatie varieert van een daling met 15,4 procent (in Nijmegen) tot een verhoging met 70,7 procent (in Arnhem). Dat laatste lijkt meer dan het is omdat Arnhem vorig jaar een zeer laag tarief had. In euro's bedraagt de stijging 28,18.

In 24 gemeenten is de kostendeckking 100 procent. Het gemiddelde ligt op 95 procent. Tabel 9 laat ook zien bij welk tarief het rioolrecht kostendekkend zou zijn. Dit varieert van 88 euro in Tilburg tot 206 euro in Utrecht. Net als bij de reinigingsheffing weerspiegelen deze verschillen zowel verschillen in de feitelijke kosten van de riolering als verschillen in de kostentoerekening.

Het gemiddelde tarief van het rioolrecht van alle gemeenten is in de periode 1998-2008 in reële termen gemiddeld met 4,3 procent per jaar gestegen.²¹ De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in achterstallig onderhoud, sanering van overstorten en het aansluiten van percelen in het buitengebied. Ook de komende jaren zijn forse investeringen nodig, omdat een groot deel van de riolering moet worden vervangen. Bovendien betekent de invoering van de rioolheffing dat er meer kostensoorten uit de heffing mogen worden betaald. Naar verwachting zal de jaarlijkse stijging van de tarieven voorlopig ver boven de inflatie blijven uitkomen.²² Mede omdat de gevolgen van nieuwe regelgeving nog niet geheel duidelijk zijn is de toekomstige lastenstijging niet nauwkeurig in te schatten (zie ook hoofdstuk 5).

²⁰ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 6,1 procent (tabel 9).

²¹ Dit percentage betreft de tariefontwikkeling voor meerpersoonshuishoudens. Bron: COELO.

²² Een uitgebreide analyse van de (verwachte) kostenontwikkeling van de riolering is te vinden in E.Gerritsen, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, COELO-rapport 06-3, Groningen, 2006.

3.5. Secretarieleges

Een paspoort kost in 34 van de 36 grote gemeenten 49,60 euro, ofwel het wettelijke maximum (tabel 10). Hiervan is 22,47 euro voor het Rijk en 27,13 euro voor de gemeente.²³

De overige twee gemeenten hanteren een tarief dat respectievelijk tien eurocent en 1,25 euro onder dit wettelijk maximum ligt, waardoor de gemiddelde prijs van een paspoort gelijk is aan 49,44 euro. Deze gemiddelde prijs ligt 2,3 procent hoger dan een jaar geleden.^{24,25}

Bij de rijbewijzen zijn de verschillen aanzienlijk groter. Gemiddeld bedragen de kosten 45,07 euro, 2,7 procent meer dan vorig jaar (figuur 3.12 en figuur 3.13).²⁶ Figuur 3.13 toont alleen de grootste stijgers voor dit tarief, omdat hier geen sprake is van dalers. De prijs van een rijbewijs loopt uiteen van 29,75 euro (Venlo) tot 63,90 euro (Deventer).

Een gewaarmerkt afschrift GBA, in de volksmond ook wel “uittreksel uit het bevolkingsregister” genoemd, kost gemiddeld 9,09 euro (stijging 4,0 procent; figuur 3.14 en figuur 3.15).²⁷ Figuur 3.15 toont alleen de grootste stijgers voor dit tarief, omdat hier geen sprake is van dalers. Inwoners van Zwolle zijn het meest kwijt (14,45 euro), die van Emmen het minst (5,45 euro).

²³ Staatsblad 2008, nr. 392.

²⁴ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 2,3 procent (tabel 10).

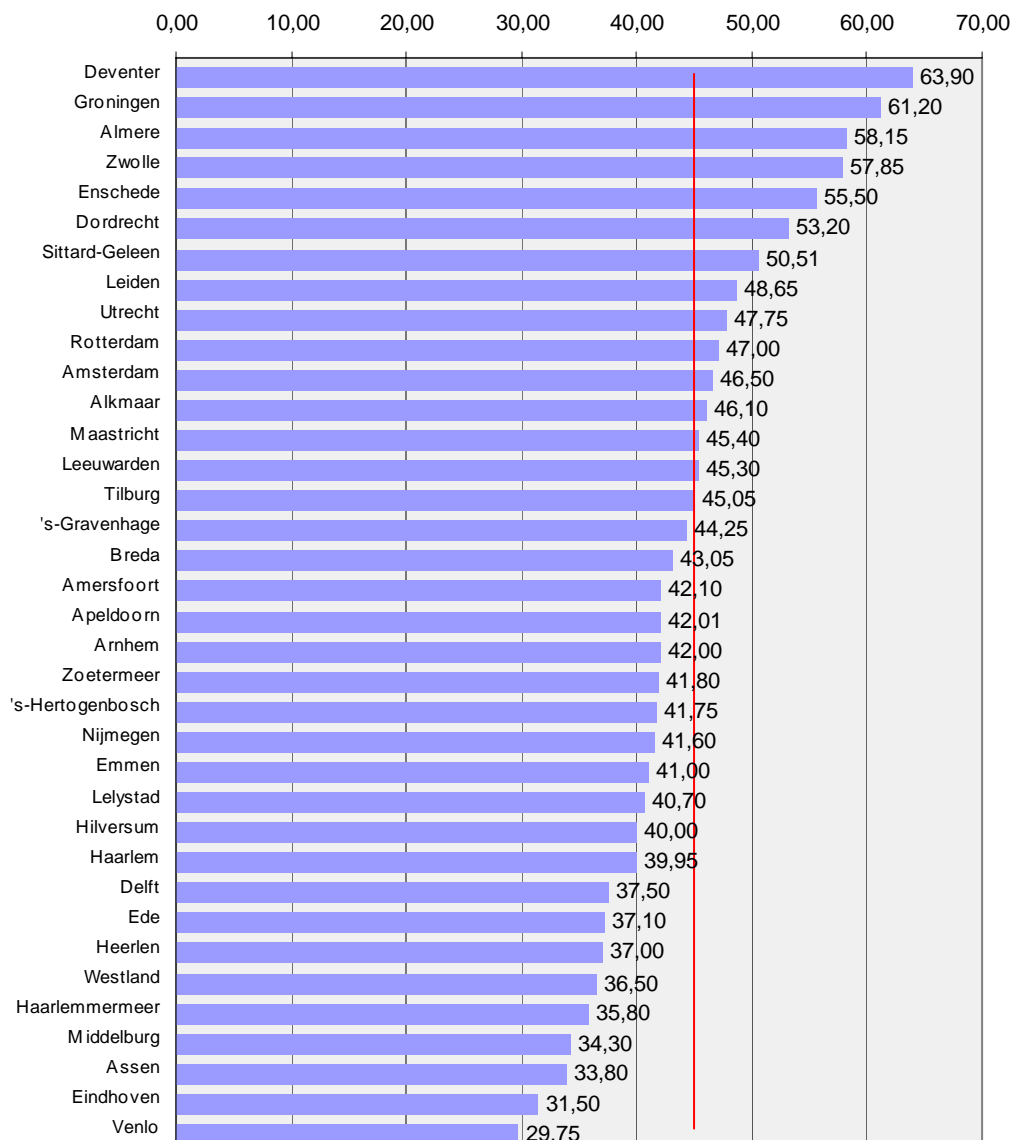
²⁵ Vanwege de kleine verschillen tussen gemeenten zijn in dit overzicht geen figuren opgenomen van de tarieven voor paspoorten en de bijbehorende grootste stijgers.

²⁶ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 2,5 procent (tabel 10).

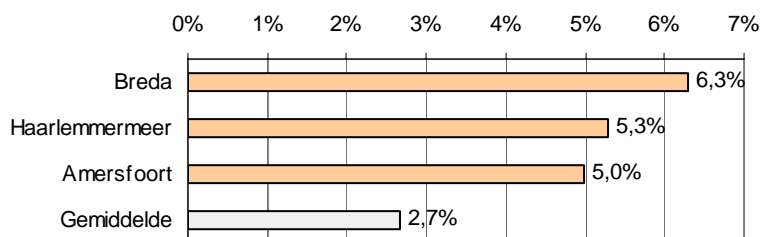
²⁷ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 4,0 procent (tabel 10).

Figuur 3.12 Prijs rijbewijs

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

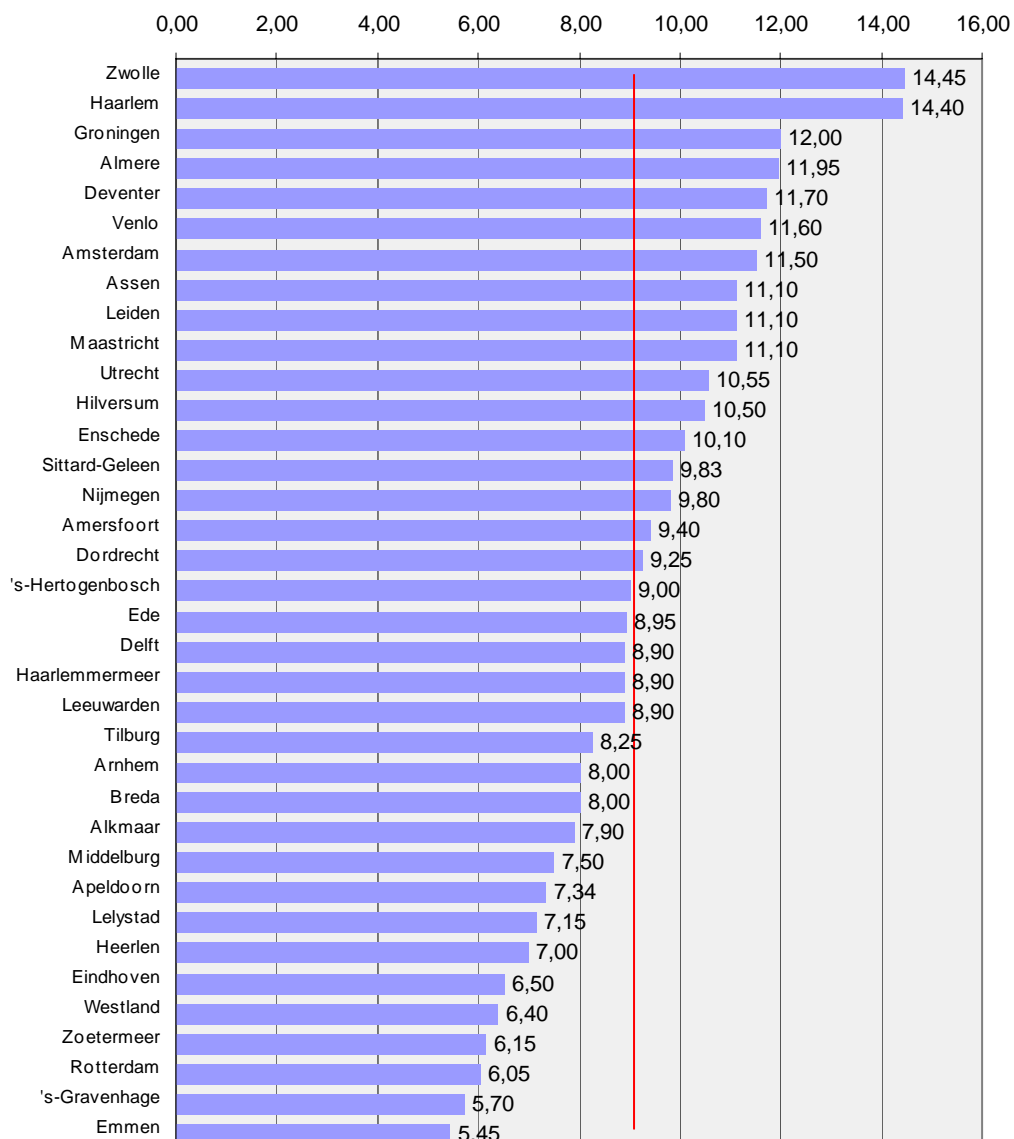

Figuur 3.13 Grootste stijgers prijs rijbewijs

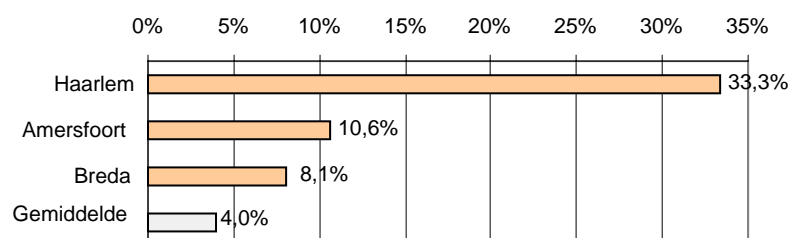

Figuur 3.14 Prijs uittreksel GBA

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.15 Grootste stijgers prijs uittreksel GBA

3.6. Kwijtschelding

Alle onderzochte gemeenten hanteren een kwijtscheldingnorm van 100 procent, en voeren wat dit betreft dus een zo ruim mogelijk beleid.

Het rioolrecht voor gebruikers van woningen valt overal volledig onder het kwijtscheldingbeleid. Voor het rioolrecht dat van eigenaren wordt geheven is zelden kwijtschelding mogelijk, door de verplichte vermogenstoets.

Ook de reinigingsheffing valt in alle onderzochte gemeenten onder het kwijtscheldingsbeleid. De meeste gemeenten verlenen volledige kwijtschelding voor de reinigingsheffing. In vijf gemeenten wordt de reinigingsheffing gedeeltelijk kwijtgescholden: Apeldoorn, Groningen, Maastricht, Nijmegen en Sittard-Geleen. Groningen scheldt ten hoogste 57 procent van het aanslagbedrag kwijt. Met ingang van 2007 krijgen mensen uit deze gemeente die vijf jaar of langer op het sociale minimum zitten wel volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. De overige vier gemeenten hanteren een diftarsysteem. Door de reinigingsheffing niet volledig kwijt te schelden, blijft de prikkel om zo min mogelijk afval aan te bieden behouden.

4. Woonlasten

4.1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de gemeentelijke woonlasten: omvang, ontwikkeling en samenstelling. Vervolgens worden de gemeentelijke woonlasten vergeleken met andere belangrijke woonlasten, zoals heffingen van andere overheden en de kosten van energie en water.

4.2. Gemeentelijke woonlasten

OMVANG EN STIJGING

Tellen we voor een huishouden (met gemiddelde omvang, in een woning met gemiddelde waarde) OZB, reinigingsheffing en rioolrecht op, en verminderen we dit met een eventuele heffingskorting, dan ontstaat een indicator voor de woonlasten.²⁸ Dit jaar gaat het Belastingoverzicht voor het eerst uit van een huishouden dat uit een gemiddeld aantal personen bestaat.²⁹ Tot nu toe werden éénpersoons- en meerpersoonshuishoudens onderscheiden, waarbij voor meerpersoonshuishoudens werd uitgegaan van drie personen.

Gemiddeld bedragen de woonlasten in de grote gemeenten 603 euro (tabel 2 en figuur 4.1). Dat is 3,3 procent hoger dan vorig jaar.³⁰ De woonlasten zijn het laagst in Alkmaar (474 euro) en het hoogst in Utrecht (704 euro). De woonlasten daalden het sterkst in Nijmegen (met 5,1 procent). De grootste verhoging vond plaats in Arnhem (10,5 procent; figuur 4.2).

De woonlasten voor huurders met een minimuminkomen bedragen gemiddeld 5 euro (tabel 2). Dit gemiddelde bedrag is laag, omdat de woonlasten in de meeste grote gemeenten volledig worden kwijtscholden. Alle onderzochte gemeenten hanteren bij de kwijtschelding de 100%-norm, maar niet altijd komt de gehele aanslag voor kwijtschelding in aanmerking.

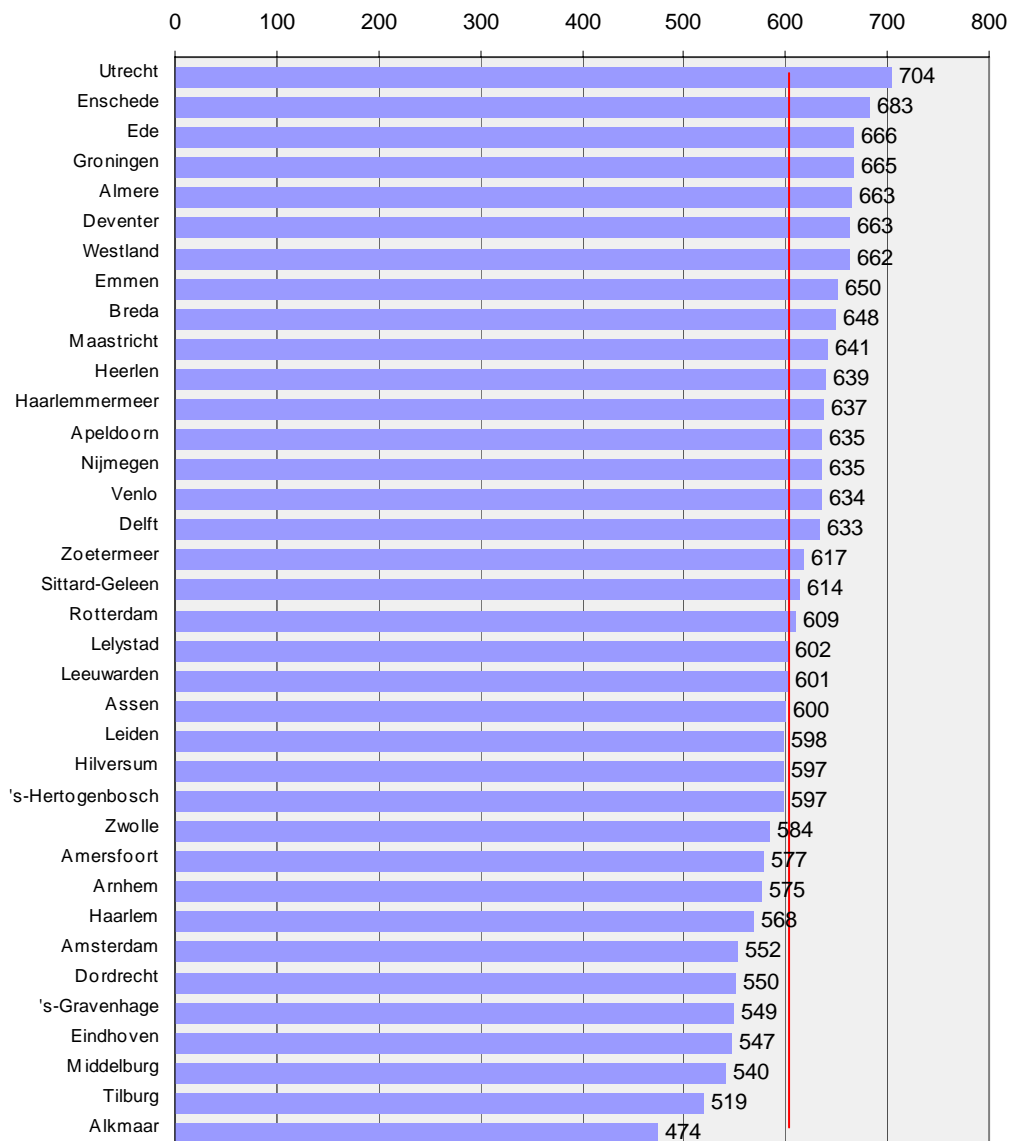
²⁸ In 2009 hanteert één van de onderzochte gemeenten (Haarlemmermeer) een heffingskorting (van 10 euro).

²⁹ Meer precies zijn de woonlasten bij gemiddelde huishoudensomvang gewogen gemiddelden van de woonlasten voor een-, twee-, etc tot vijfpersoonshuishoudens, waarbij is gewogen met het aantal een-, twee-, etc tot vijfpersoonshuishoudens in de gemeente.

³⁰ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 3,4 procent.

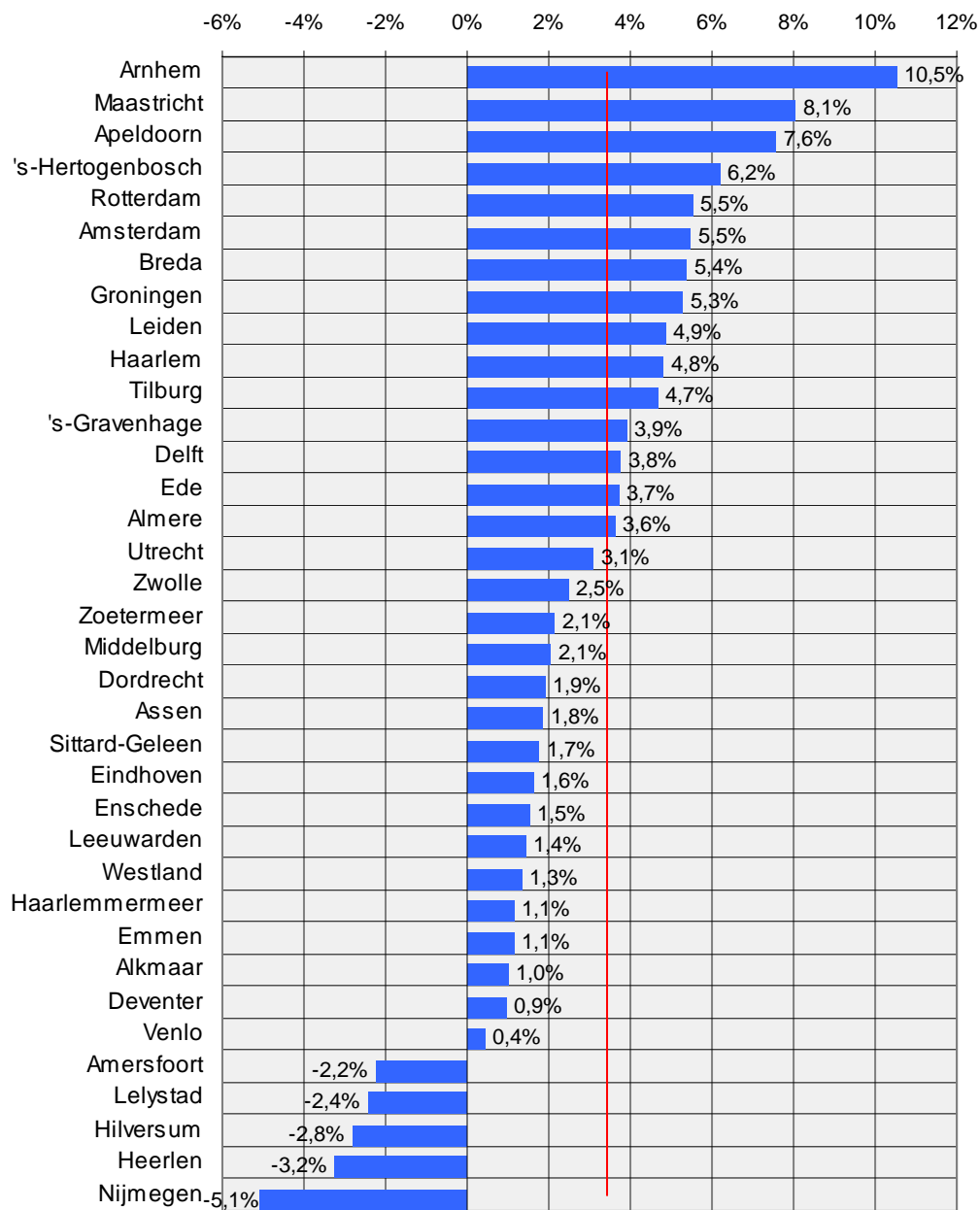
Figuur 4.1 Woonlasten

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 4.2 Mutatie woonlasten 2008-2009

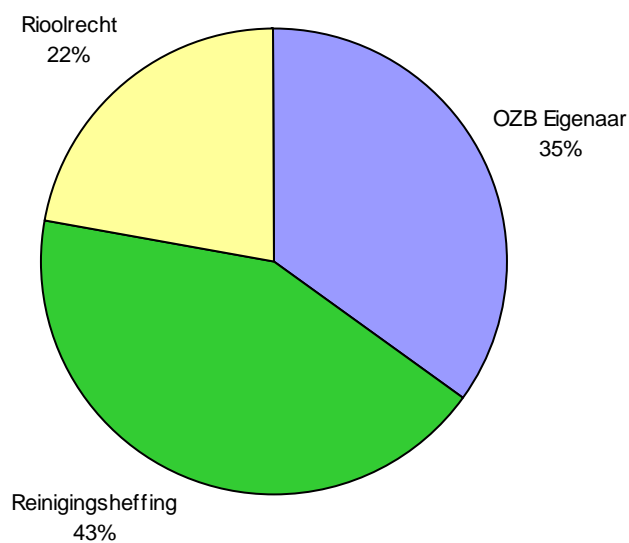
In procenten. De rode lijn geeft de gemiddelde mutatie weer.

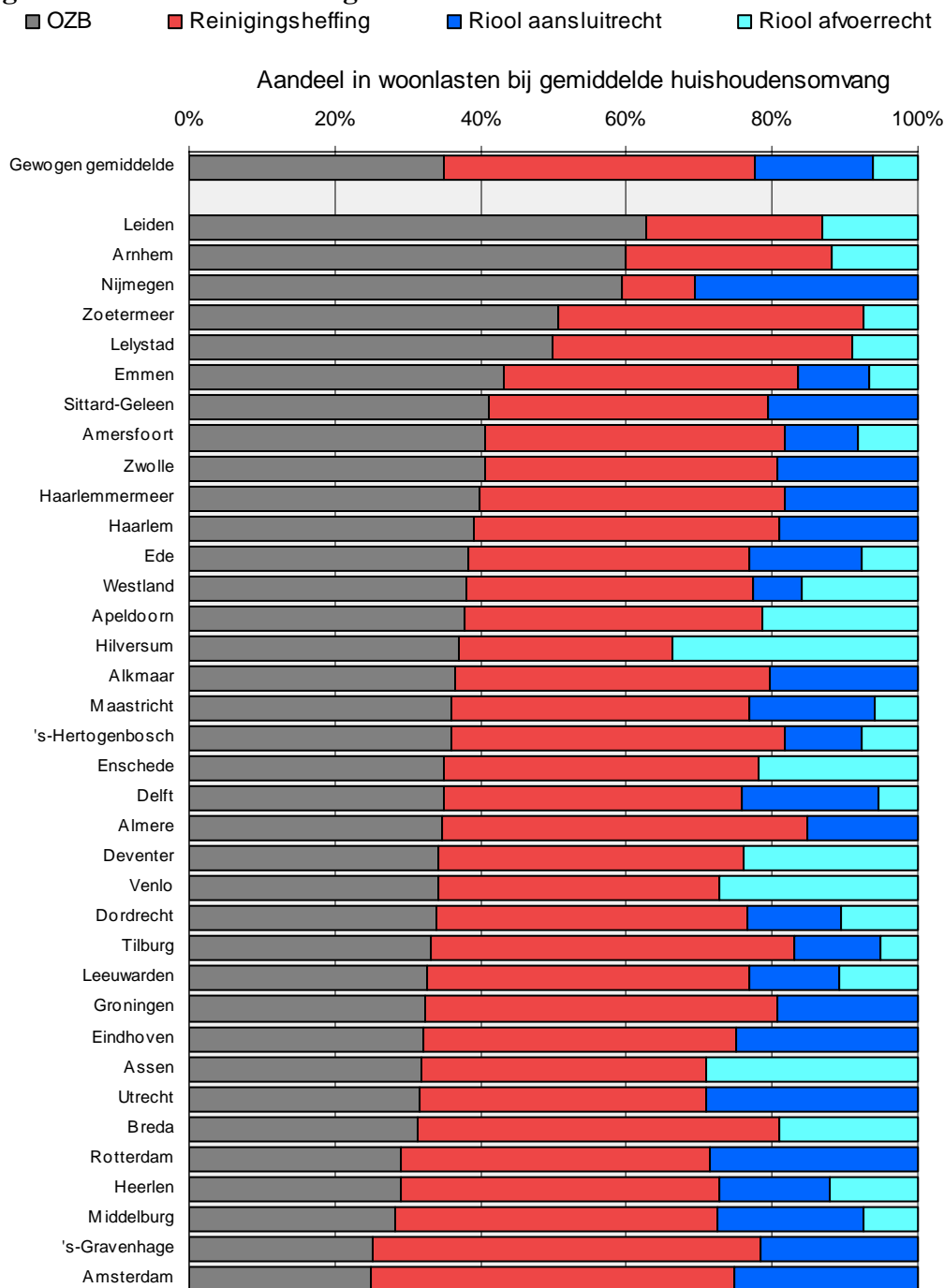
SAMENSTELLING

In 2009 neemt de onroerendezaakbelasting gemiddeld 35 procent van de woonlasten in de grote gemeenten voor haar rekening, de reinigingsheffingen 43 procent en het rioolrecht 22 procent (figuur 4.3). De verschillen tussen gemeenten zijn echter groot (figuur 4.4). Zo ontvangt Leiden de woonlasten voor 63 procent via de OZB, terwijl Amsterdam slechts 25 procent van de woonlasten via die belasting binnen krijgen.

Figuur 4.3 Aandeel OZB in gemeentelijke woonlasten (2009)

Figuur 4.4 De lokale belastingmix

BRUTO EN NETTO WOONLASTEN

Omdat de belastingcapaciteit via het gemeentefonds maar gedeeltelijk wordt verevend hebben gemeenten met een relatief lage woningwaarde een hoger OZB-tarief nodig dan gemeenten met een relatief hoge woningwaarde om eenzelfde opbrengst te genereren (zie paragraaf 3.2). Het gevolg is dat gemeenten met hoge (bruto) woonlasten niet altijd het meest overhouden aan de door hen geheven belastingen. Het vergelijken van deze woonlasten tussen gemeenten is dus niet helemaal eerlijk.

Om hiervoor te corrigeren zijn de woonlasten opnieuw berekend, na aftrek van het per saldo-effect van de eigeninkomstenmaatstaf van de algemene uitkering. Dit zijn de netto woonlasten (tabel 1 en tabel 2). Bij de berekening wordt rekening gehouden met het feit dat de kortingen op basis van de eigeninkomstenmaatstaf weer terugvloeien in het gemeentefonds.³¹ De netto woonlasten zijn lager dan de bruto woonlasten als de belastinggrondslag bovengemiddeld is (en de algemene uitkering dus lager); ze zijn hoger voor gemeenten met een lage belastinggrondslag (en dus een hogere uitkering).

Het verschil in de twee ranglijsten van gemeenten met betrekking tot bruto en netto woonlasten is echter niet groot. De gemeente (Alkmaar) met de laagste bruto woonlasten (474 euro) heeft ook de laagste netto woonlasten (488 euro). Verder zit de gemeente met de hoogste bruto woonlasten (Utrecht, 704 euro) op de 34ste plaats³² van de ranglijst van de netto woonlasten (met 710 euro). Gemiddeld genomen verschillen gemeenten 4 plaatsen tussen beide ranglijsten. Het grootste verschil tussen de beide ranglijsten betreft de positie van Breda (11 plaatsen). Breda heeft relatief hoge bruto woonlasten (en staat op de 28ste plaats van de 36), maar valt wat betreft netto woonlasten in de middenmoot (met een 17^e plaats).

4.3. Gemeentelijke woonlasten in het totaal aan woonlasten

Gemeentelijke woonlasten zijn bijkomende woonlasten, in de zin dat ze bovenop de kosten van de woning zelf (huur of rentekosten en onderhoudskosten) komen. Ze bestaan uit de kosten van enkele direct met wonen samenhangende voorzieningen (riolering, afvalverwijdering) en uit (een klein deel van) de kosten van activiteiten die op meer indirecte wijze bijdragen aan het woongenot (van wegenonderhoud tot bibliotheekexploitatie), en die via de OZB worden gefinancierd.

In deze paragraaf vergelijken we de gemeentelijke woonlasten (gemiddeld van alle gemeenten, niet alleen de grote) met enkele andere belangrijke bijkomende woonlasten, namelijk het eigenwoningforfait (voorheen huurwaardeforfait) in de inkomstenbelasting, waterschapsheffingen en de kosten van gas, elektriciteit en water. Die laatste kosten splitsen we uit in de netto kosten van energie en water zelf en de belasting hierop: energiebelasting (voorheen regulerende energiebelasting), belasting op grondwater, belasting op leidingwater en BTW.³³ Bij elkaar gaat het om 3.411 euro per huishouden in 2008. Cijfers voor 2009 zijn nog niet voorhanden.

Figuur 4.5 laat zien dat het aandeel van de gemeentelijke woonlasten in deze bijkomende woonlasten niet meer dan 18 procent bedraagt.³⁴ De grootste kostenpost bestaat uit de prijs

³¹ Voor de berekeningswijze zie hoofdstuk 6.

³² Nummer 1 heeft de laagste woonlasten, nummer 36 de hoogste.

³³ Er zijn natuurlijk altijd meer bijkomende woonlasten te bedenken, zoals bijvoorbeeld verzekeringen.

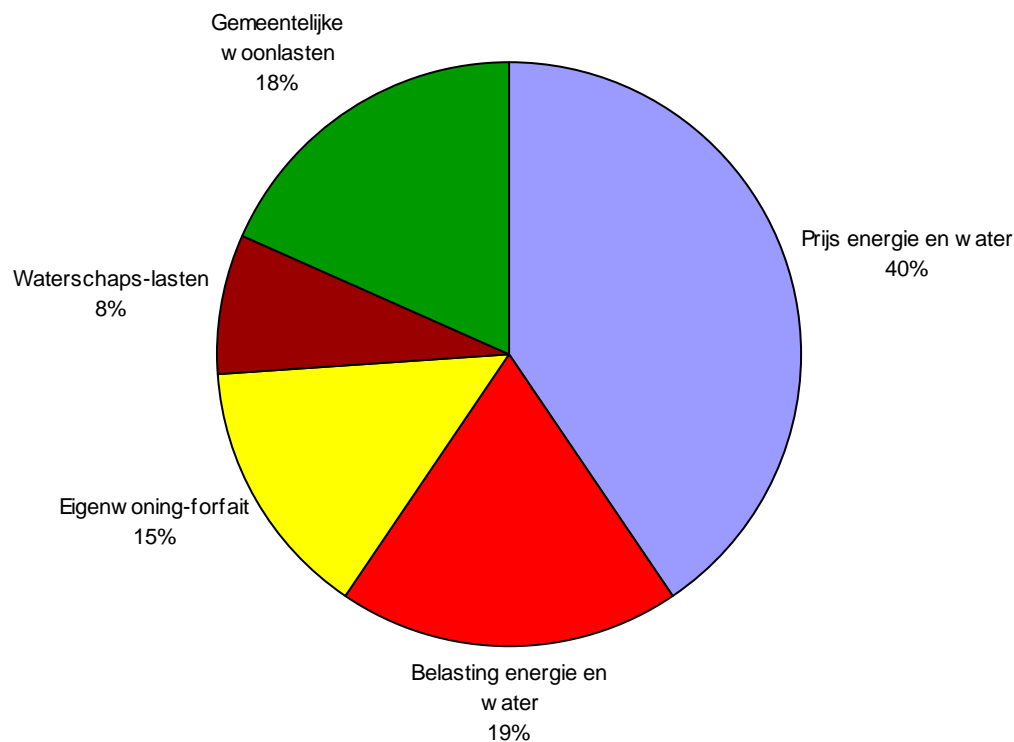
³⁴ Uitgangspunten: eigen (tussen)woning met in de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde, cv op gas, drie personen, modaal inkomen, gemiddeld energie en waterverbruik, gemiddelde energie- en watertarieven. Eigen berekening op basis van gegevens van het CBS, CPB, NIBUD, het Ministerie van Financiën, VEWIN, NIPO en COELO.

van energie en water (40 procent). De daarover betaalde belasting neemt 19 procent van de woonlasten in beslag, het eigenwoningforfait 15 procent en de waterschapsheffingen (ingezetenenomslag, omslag gebouwd en wvo) 8 procent.

Het bedrag dat gemiddeld wordt betaald aan belastingen op energie en water is in de laatste jaren aanzienlijk gestegen (78 procent van 1998 tot 2008, gecorrigeerd voor inflatie). Dit is het gevolg van de keuze het belastingstelsel te “vergroenen”. De netto kosten van energie en water fluctueren zonder een duidelijke trend te vertonen. Het eigenwoningforfait is bij een modaal inkomen in 2001 gedaald doordat het marginale belastingtarief voor die inkomensgroep toen is verlaagd. Na 2001 is dit bedrag weer gestegen, hoewel het in 2008 (gecorrigeerd voor inflatie) nog steeds 16 procent onder het niveau van 2000 ligt. De gemeentelijke woonlasten vertonen – afgezien van de afschaffing van de gebruikersheffing OZB - geen duidelijke trend.

COELO en VNG publiceren jaarlijks een woonlastenmonitor die het verloop van de woonlasten in brede zin systematisch in kaart brengt.³⁵

Figuur 4.5 Woonlasten voor gemiddeld meerpersoonshuishouden, 2008

³⁵ COELO, *Woonlastenmonitor 2008*, Groningen. Beschikbaar via www.coelo.nl.

5. Achtergronden gemeentelijke belastingen

5.1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beknopte beschrijving van de gemeentelijke belastingen die in dit overzicht voorkomen. Ook de kwijtschelding van lokale belastingen komt in dit hoofdstuk aan de orde.

De gemeenteraad bepaalt welke belastingen een gemeente heft, welke heffingsmaatstaven worden gehanteerd en welke tarieven daarbij gelden. De raad stelt hiertoe belastingverordeningen vast. De belastingen die geheven mogen worden zijn limitatief vastgesteld in de Gemeentewet en enkele andere wetten. De gemeente kan uit het beschikbare menu zijn eigen keus maken, maar kan geen belastingen invoeren die niet op de kaart staan. In een land als België mogen gemeenten wel zelf belastingen bedenken. Ook wat betreft de heffingsmaatstaven en tarieven bestaan in Nederland relatief veel beperkingen. Voor alle gemeentelijke belastingen geldt dat het te betalen bedrag niet afhankelijk mag worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen van de belastingplichtige.³⁶ In veel andere landen mag dat wel.

De terminologie op het terrein van de gemeentelijke belastingen is enigszins verwarrend. De begrippen belastingen, heffingen en rechten worden niet altijd consequent gehanteerd. In dit overzicht gaan wij hier pragmatisch mee om.

Gemeentelijke belastingen zijn in *economische* zin te onderscheiden in “echte” belastingen (ook wel het eigen belastinggebied genoemd), waarvan de opbrengst naar de algemene middelen vloeit, en bestemmingsheffingen of retributies, waarvan de opbrengst voor een bepaald doel gebruikt dient te worden (zoals bijvoorbeeld de rioolrechten). De begrote opbrengst van een bestemmingsheffing mag de begrote kosten niet overschrijden. Wat in de praktijk onder die kosten verstaan mag worden is echter niet altijd duidelijk.³⁷

In *juridische* zin kunnen we onderscheid maken tussen belastingen, die geheven worden ongeacht of de belastingplichtige van een bepaalde dienst gebruik maakt (bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing), en rechten, die alleen worden geheven als de gemeente een dienst verleent aan de belastingplichtige (zoals het reinigingsrecht).

5.2. Onroerendezaakbelastingen³⁸

De onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn de belangrijkste gemeentelijke belastingen, niet alleen wat betreft de opbrengst maar ook doordat deze opbrengst tot de algemene middelen behoort en dus vrij mag worden besteed. De OZB worden geheven op basis van artikel 220 van de Gemeentewet. Er zijn twee onroerendezaakbelastingen: één voor gebruikers en één

³⁶ Gemeentewet, artikel 219.

³⁷ Zie verder Deloitte, *Handreiking kostentoerekening leges en tarieven*, Juli 2007.

³⁸ Een goed overzicht van recente ontwikkelingen en jurisprudentie is te vinden op www.wozinformatie.nl.

voor eigenaren van onroerende zaken. Beide konden tot 2006 geheven worden van woningen en van niet-woningen. Met ingang van 2006 is de heffing van gebruikers van woningen afgeschaft.

Verschillende categorieën onroerende zaken zijn van de OZB vrijgesteld, zoals cultuurgrond, natuurterreinen en kerkgebouwen. In aanvulling op de verplichte vrijstellingen kan de gemeente nog andere onroerende zaken vrijstellen.

Tot en met 2008 had het tarief betrekking op eenheden van 2.500 euro economische waarde. Met ingang van 2009 is het tarief een percentage van de economische waarde. Deze waarde wordt regelmatig opnieuw vastgesteld conform de Wet waardering onroerende zaken (WOZ). Vanaf 2007 gebeurt dit jaarlijks. De waardepeildatum ligt steeds één jaar voor het belastingjaar, zodat de WOZ-waarde waarop de OZB-tarieven voor 2009 betrekking hebben wordt vastgesteld naar het waardeniveau op 1 januari 2008.

Wat betreft de tarieven golden tot 2006 twee beperkingen. In de eerste plaats mocht het tarief voor eigenaren niet hoger worden vastgesteld dan 125 procent van het tarief voor gebruikers. In de tweede plaats was de mate waarin het tarief voor niet-woningen mocht afwijken van dat voor woningen begrensd. Deze beperkingen werden met ingang van 2006 vervangen door een systeem van tariefmaximering. De resterende drie OZB-tarieven – voor eigenaren van woningen, en voor eigenaren en gebruikers van niet-woningen – waren elk aan een afzonderlijk maximum gebonden. Naast deze maximumtarieven werd toen ook een maximale tariefstijging ingevoerd om te voorkomen dat gemeenten met tarieven onder het maximum, maar boven het drempeltarief, “te snel” naar het maximum toe konden bewegen. Tarieven onder een drempeltarief konden tot dat drempeltarief worden verhoogd, voor tarieven op of boven het drempeltarief gold een maximale stijging. Voor 2007 bedroeg de maximale tariefstijging 2,75 procent.

Met ingang van 2008 is de maximering van de OZB-tarieven afgeschaft. Gemeenten mogen weer zelf weten hoe hoog hun tarieven zijn, met dien verstande dat het kabinet heeft bepaald dat de macro-opbrengst van de OZB in 2008 niet meer dan 3,75 procent hoger mocht zijn dan in 2007. Op basis van door het CBS verzamelde begrotingscijfers, die een opbrengststijging lieten zien van 3,9 procent, concludeerde het kabinet dat de macronorm in 2008 met 0,15 procentpunt is overschreden. De door het CBS verzamelde begrotingscijfers zijn deels gebaseerd op nog niet vastgestelde begrotingen. Ook blijkt er altijd een gat te gapen tussen begrote en gerealiseerde opbrengst, met name bij de OZB.³⁹ De geconstateerde overschrijding met 0,15 procent ligt vermoedelijk dan ook ruim binnen de foutenmarge.

Voor 2009 bedroeg de macronorm aanvankelijk 4,99 procent. Dit is de som van de trendmatige groei van het BBP (2 procent) en de prijsontwikkeling van de nationale bestedingen (pNB; 2,99 procent). De overschrijding met 0,15 procent uit 2008 moet hier nog van af.⁴⁰ In verband met de komende vrijstelling van precario voor ondergrondse

³⁹ C. Hoeven en L. Siebeling, *Opbrengsten en tarieven van heffingen van lokale overheden, B&G*, juli/augustus 2008, blz. 24-26.

⁴⁰ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Meicirculaire Gemeentefonds 2008*, Den Haag, 2008.

infrastructuur van nutsbedrijven is de macronorm verhoogd tot 6,11 procent (waar nog steeds die 0,15 procent van af moet).⁴¹ Het kabinet streeft er naar deze vrijstelling in 2010 te laten ingaan. In overleg met de Tweede Kamer is afgesproken dat de getroffen gemeenten de opbrengstderving kunnen compenseren via de OZB. Het kabinet verzoekt deze gemeenten om de OZB-tarieven niet in 2010 in één keer te verhogen, maar daar in 2009 alvast op vooruit te lopen. Vandaar dat de macronorm voor 2009 is verhoogd.

De macronorm is niet in wetgeving vastgelegd. In het bestuursakkoord met de VNG is afgesproken dat bij overschrijding van de macronorm het volume van het gemeentefonds kan worden verlaagd. Dit is in 2008 niet gebeurd. Het zou betekenen dat gemeenten collectief worden gestraft als een aantal van hen de OZB-opbrengst sterk laat toenemen. Dat lijkt geen optimaal controlemechanisme. De macronorm zal in 2010 worden geëvalueerd. Het kabinet kan dan desgewenst alsnog een wettelijk mechanisme van limitering en compensatie via het gemeentefonds instellen.

De relatieve limieten die in 2006 werden vervangen door het maximeringsstelsel zijn bij de afschaffing van de maximering niet teruggekomen. Het tarief voor eigenaren mag nu dus hoger worden vastgesteld dan 125 procent van het tarief voor gebruikers. Bovendien is de mate waarin het tarief voor niet-woningen mag afwijken van dat voor woningen niet langer begrensd.

5.3. Heffing voor Bedrijveninvesteringszones (BI-zones)

De Experimentenwet BGV-zones⁴² moet experimenten met Bedrijveninvesteringszones mogelijk maken. In het wetsvoorstel was nog sprake van zones voor Bedrijfsgerichte Gebiedsverbetering (BGV), maar bij amendement is de naam veranderd.⁴³ Een BI-zone is een afgebakend gebied, waarbinnen ondernemers gezamenlijk investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving. De gemeente stelt hiervoor een heffing in en keert de opbrengst van de heffing uit aan de vereniging of stichting die de activiteiten namens de ondernemers uitvoert. Mogelijke activiteiten die in een BI-zone ondernomen worden zijn: het verbeteren van verkeersvoorzieningen, bewegwijzering, groenvoorziening, afvalinzameling, verlichting, schoonmaak, onderhoud, brandveiligheid, graffitiwrijving, extra surveillance, hekwerken en camerabewaking.

In 2008 kenden acht gemeenten, waaronder Leiden, Nijmegen, Middelburg en Tilburg een ondernemersfonds dat via een bestaande lokale belasting (OZB of reclamebelasting) wordt gevoed.⁴⁴ In de toekomst kan dit dus via een aparte heffing. Het was de bedoeling de wet in 2009 te laten ingaan. De tweede Kamer stemde op 9 december 2008 met het wetsvoorstel in. Thans ligt het bij de Eerste Kamer.

⁴¹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Septemercirculaire Gemeentefonds 2008*, Den Haag, 2008.

⁴² Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007–2008, 31 430, nr. 2.

⁴³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 430, nr. 8.

⁴⁴ Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007–2008, 31 200 XIII, nr. 52.

5.4. Reinigingsheffingen

Gemeenten kunnen de kosten van de afvalinzameling en -verwerking op twee manieren aan huishoudens in rekening brengen: via een reinigingsrecht of (zoals meestal) via een afvalstoffenheffing. Slechts één van beide heffingen wordt opgelegd. De afvalstoffenheffing (Wet milieubeheer, artikel 15.33) heeft in juridische zin een belastingkarakter: er dient te worden betaald, ongeacht of er daadwerkelijk afval wordt aangeboden. Bij het reinigingsrecht (Gemeentewet, artikel 229, eerste lid) is alleen diegene belastingplichtig die van de reinigingsdienst (of afvalcontainers) gebruik maakt. Beide reinigingsheffingen zijn bestemmingsheffingen, hetgeen betekent dat de opbrengst niet naar de algemene middelen vloeit, maar moet worden gebruikt om de kosten te dekken van de afvalinzameling en -verwerking. Desgewenst kunnen deze kosten ook (deels) uit de algemene middelen worden gedekt.

Er zijn gemeenten die ook bedrijfsafval inzamelen. De kosten daarvan kunnen worden gedekt met een reinigingsrecht. Bedrijven die een particulier bedrijf inschakelen voor hun afval betalen geen reinigingsrecht.

Binnen gemeenten komen soms verschillende tarieven voor. In Amsterdam bepalen de deelraden de tarieven, en in heringedeelde gemeenten blijven verschillende tariefsystemen soms enkele jaren naast elkaar bestaan. Burgers die dit laatste in strijd vinden met het gelijkheidsbeginsel vinden bij de rechter geen gehoor.⁴⁵

De meeste gemeenten stellen het tarief afhankelijk van de huishoudensomvang (58 procent) of hanteren een vastrecht (17 procent).⁴⁶ Een toenemend aantal gemeenten (18 procent) koppelt het tarief aan de hoeveelheid aangeboden afval (difstar). Dit blijkt een effectieve manier te zijn om het afvalaanbod te laten dalen, onder meer doordat glas- en papierbakken beter worden benut.⁴⁷ In dit Belastingoverzicht houden we bij de berekening van de woonlasten rekening met het feit dat diftargemeenten minder afval inzamelen (zie hoofdstuk 6).

5.5. Rioolrecht en rioolheffing

Gemeenten kunnen de kosten van het beheren en in stand houden van het rioolstelsel verhalen via een rioolrecht of een rioolheffing. De opbrengst hiervan is net als die van de reinigingsheffingen geoormerkt. Tot en met 2005 kenden enkele tientallen gemeenten geen rioolrecht. Zij bekostigden de riolering via de OZB. Door de gedeeltelijke afschaffing en de maximering van de OZB in 2006 werd dit minder goed mogelijk. Daarom voerden veel

⁴⁵ Hof Den Haag, 21 december 2000, nr. BK-00/221. Zie ook 'Belastingen en gemeenten', *B&G*, oktober 2001, blz. 11.

⁴⁶ Bron: *Atlas van de lokale lasten 2008*, blz. 32-33.

⁴⁷ M.A. Allers, P. Kooreman, V. Linderhof en D. Wiersma, 'Betalen per kilo remt afvalaanbod', *B&G*, april 1999, blz. 25-26 of V. Linderhof, P. Kooreman, M. Allers and D. Wiersma, Weight-Based Pricing in the Collection of Household Waste; the Oostzaan Case, *Resource and Energy Economics*, Vol. 23, oktober 2001, pp. 359-371.

gemeenten die nog geen rioolrecht (voor huishoudens) hadden in 2006 alsnog een rioolrecht in. Slechts één gemeente (Terneuzen) had in 2008 nog geen rioolrecht voor huishoudens.

Rioolrecht (Gemeentewet, artikel 229, eerste lid) kan zowel van de eigenaar als van de gebruiker van de woning worden geheven.⁴⁸ Vaak gaat het om een vast bedrag. Wordt de gebruiker aangeslagen dan gaat het meestal ook om een vast bedrag (40 procent van alle gevallen),⁴⁹ maar het tarief is eveneens vaak gekoppeld aan de huishoudensomvang (21 procent) of het waterverbruik (12 procent). Uit onderzoek blijkt echter dat het waterverbruik minder gevoelig is voor prijsprikkels dan het afvalaanbod.⁵⁰ Diftar heeft bij het rioolrecht dan ook minder zin dan bij de reinigingsheffing. Een tarief gekoppeld aan de WOZ-waarde van de woning komt sinds enige jaren ook voor, tot onbegrip van sommige Tweede Kamerleden.⁵¹ Het tarief voor eigenaren is in de praktijk vrijwel altijd een vast bedrag per aansluiting. Een tarief gekoppeld aan de WOZ-waarde komt hier – net als bij het gebruikerstarief – sinds enige jaren ook voor.⁵²

Over de vraag welke kosten wel en niet via het rioolrecht mogen worden gedekt bestaat – net als bij andere rechten – de nodige onduidelijkheid.⁵³ Bij het rioolrecht is dit probleem groter, omdat gemeenten die zowel een tarief voor de eigenaar als voor de gebruiker kennen, moeten aangeven welk deel van de kosten aan welk recht wordt toegerekend.⁵⁴ Objectieve criteria hiervoor bestaan niet. Deloitte heeft in opdracht van het ministerie van BZK een Handreiking kostentoerekening opgesteld, maar ook die beantwoordt niet alle vragen op dit terrein.⁵⁵

Doordat het traditionele rioolrecht een retributie is, kunnen in principe alleen activiteiten die de individuele belastingplichtige ten goede komen uit de opbrengst van deze heffing worden bekostigd. Het gemeentelijke waterbeheer omvat echter steeds meer werkzaamheden die niet

⁴⁸ De rechtbank in Arnhem zorgde in april 2007 voor een lichte paniek onder gemeenten door de Nijmeegse rioolrechtenverordening onverbindend te verklaren omdat alleen van eigenaren werd geheven. Dat zou in strijd zijn met het evenredigheidsbeginsel. Het Gerechtshof Arnhem heeft op 9 oktober 2007 in hoger beroep beslist dat de wet een gemeente wel degelijk vrijlaat om ervoor te kiezen rioolrecht te heffen van alleen eigenaren of daarnaast ook van gebruikers.

⁴⁹ Bron: *Atlas van de lokale lasten 2008*, blz. 38-39.

⁵⁰ Zie P. Kooreman, 'De prijsgevoeligheid van huishoudelijk watergebruik', *ESB*, 24 februari 1993, blz. 181-183 en J.M. Dalhuisen en P. Nijkamp, 'De economie van H₂O', *ESB*, 6 oktober 2000.

⁵¹ Zie de vragen van de leden Koopmans en De Pater-van der Meer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, Aanhangsel, 1172).

⁵² De Hoge Raad (25 oktober 2002, nr. 36638) heeft bepaald dat een aan het oppervlak van het eigendom gerelateerd tarief voor de eigenarenheffing eveneens is toegestaan.

⁵³ Zie bijvoorbeeld A.W. Schep, J.J. Verbeek en J.A. Monsma, *De gemeentelijke milieuheffingen onderzocht*, ESBL, Rotterdam, 2004.

⁵⁴ Zie bijvoorbeeld 'Belastingen en gemeenten', *B&G*, november 2001, blz. 13.

⁵⁵ Deloitte, *Handreiking kostentoerekening leges en tarieven*, juli 2007.

aan individuele belangen zijn toe te rekenen, zoals het afvoeren van regenwater en het grondwaterbeheer. De gemeentelijke uitgaven op dit gebied nemen aanzienlijk toe als gevolg van het in 2003 gesloten Nationaal Bestuursakkoord Water en van de Europese kaderrichtlijn water.⁵⁶ Daarom wordt het bestaande rioolrecht omgezet in een rioolheffing. Dit is een bestemmingsbelasting waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd. De brede rioolheffing wordt in de jaren 2008-2009 geleidelijk ingevoerd. Gedurende deze twee jaren kunnen gemeenten kiezen welke variant ze gebruiken. Met ingang van 2010 kan alleen de nieuwe rioolheffing worden gehanteerd. Dit zal vermoedelijk gepaard gaan met een lastenverzwaring voor huishoudens.⁵⁷ De eis dat de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijdt blijft weliswaar bestaan, maar er mogen nu meer kosten uit de heffing worden gedekt. Hoe sterk de kosten zullen stijgen hangt onder meer af van de mate van wateroverlast die acceptabel wordt gevonden. Het is nog onduidelijk in hoeverre gemeenten op dit terrein normen krijgen opgelegd.

5.6. Secretarieleges

In sommige gevallen is het nodig om te bewijzen dat opgegeven persoonsgegevens juist zijn (zoals bij de eerste aanvraag van een rijbewijs, of een aanmelding bij een opleidingsinstituut). Er wordt dan gevraagd een “gewaarmerkt afschrift GBA” te overleggen, in de volksmond ook wel “uittreksel uit het bevolkingsregister”. Dit is een officiële verklaring waaruit de naam/adres/woonplaatsgegevens van een persoon blijken en de juiste schrijfwijze van de namen. De gemeentelijke basisadministratie (GBA), die sinds 1 oktober 1994 bestaat, bevat de persoonsgegevens van elk lid van de Nederlandse bevolking.

Voor dienstverlening in de vorm van het afgeven van paspoorten of rijbewijzen en het verstrekken van een uittreksel uit de GBA mag de gemeente een vergoeding vragen. De begrote opbrengst van deze vergoedingen mag de begrote kosten niet overstijgen. Het bedrag dat een gemeente voor een paspoort mag vragen is gemaximeerd, en bedraagt in 2009 49,60 euro (2008: 48,35 euro).⁵⁸ Hiervan gaat 22,47 euro naar het Rijk. Er is geen maximum gesteld aan het te vragen tarief voor een rijbewijs of voor een afschrift GBA.

Prijsverschillen tussen gemeenten kunnen samenhangen met verschillen in doelmatigheid, verschillen in de mate van kostendekkendheid of verschillen in service (avondopenstelling of niet, korte of lange wachttijd voor het loket). In principe mogen de geheven rechten niet meer dan kostendekkend zijn, maar dit geldt niet voor elk tarief afzonderlijk, zodat kruissubsidiëring mogelijk is. Verschillen in tarieven voor gemeentelijke dienstverlening roepen bij sommigen veel weerstand op. In de rapportage ‘Lokaal Loket’ van de MDW-

⁵⁶ E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, COELO-rapport 04-03, Groningen, mei 2004.

⁵⁷ C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, COELO-rapport 05-1, Groningen, februari 2005.

⁵⁸ Dit is geregeld in het Besluit paspoortgelden (artikel 6), dat jaarlijks wordt aangepast.

werkgroep *Benchmark gemeentelijke dienstverlening*⁵⁹ is de aanbeveling gedaan de mogelijkheden te onderzoeken om transparantie te vergroten en tariefsverschillen in te perken. De naar aanleiding hiervan ingestelde werkgroep Tarieven concludeerde dat de tariefsverschillen tussen gemeenten niet zo groot zijn dat ingrijpen gewenst is.⁶⁰ Wel bleek de manier waarop de tarieven tot stand komen vaak weinig transparant. Het kabinet zag in de conclusies geen aanleiding om gemeenten wat betreft hun tarieven aan banden te leggen.⁶¹ In de zomer van 2007 heeft minister Eurlings verklaard dat hij de verschillen in de prijzen voor een rijbewijs te groot vindt.⁶² Dit naar aanleiding van pressie door de ANWB. Hij kondigde aan de prijzen openbaar te maken⁶³ en heeft de duurste gemeenten gevraagd hun tarieven te verlagen. Ook denkt hij aan maximering. Ook voor bouwleges willen sommigen maxima invoeren.⁶⁴ Wie hier wat mee opschiet is onduidelijk. De gemeenten met de hoogste tarieven maken niet per se de hoogste kosten. Vermoedelijk rekenen ze minder kosten toe aan de paspoortverstrekking of de verstrekking van bouwvergunningen, of hanteren ze een lagere kostendekking. Gemeenten zullen de kosten ergens moeten verhalen. Goedkopere rijbewijzen of lagere bouwleges leiden vermoedelijk tot hogere lasten elders.

5.7. Kwijtschelding

De voorwaarden waarbinnen gemeenten kwijtschelding van belastingen en heffingen mogen verlenen zijn omschreven in de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. Deze ministeriële regeling is middels artikel 255 van de Gemeentewet ook van toepassing verklaard op de belastingen van gemeenten. De gemeenteraad heeft slechts de vrijheid te besluiten minder kwijt te schelden dan de rijksregels toestaan (bij afzonderlijk besluit), of zelfs in het geheel geen kwijtschelding te verlenen. Gemeenten kunnen zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen.

Artikel 26 van de Invorderingswet 1990 bepaalt dat kwijtschelding van belastingsschulden kan worden verleend als een belastingplichtige zijn of haar aanslag slechts met buitengewoon bezwaar kan voldoen. Om vast te stellen of iemand voor kwijtschelding in aanmerking komt, wordt eerst nagegaan of vermogen aanwezig is. Is vermogen boven de vastgestelde limieten aanwezig, dan kan geen kwijtschelding worden verleend. Is geen vermogen aanwezig, dan dient de betalingscapaciteit te worden vastgesteld. Om de betalingscapaciteit vast te stellen wordt eerst het netto-bestedbare inkomen berekend: dit is het netto inkomen na aftrek van

⁵⁹ *Lokaal Loket*, Rapport van de MDW-werkgroep Benchmark Gemeentelijke Dienstverlening (aanbiedingsbrief: Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 24036, nr. 260).

⁶⁰ Deloitte & Touche, *Verschillen in leges van gemeentelijke diensten*, 2003.

⁶¹ Niet-dossierstuk 2003-2004, bzk0300540, Tweede Kamer, 25 september 2003.

⁶² Kabinetsplan aanpak administratieve lasten, Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 29 515, nr. 200.

⁶³ Deze prijzen worden al enige jaren gepubliceerd in de *Atlas van de lokale lasten* (COELO) en waren dus al beschikbaar.

⁶⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 30 844, nr. 41.

een aantal vaste lasten. Van het netto besteedbaar inkomen worden vervolgens de kosten van bestaan (ook wel: kwijtscheldingnorm) afgetrokken. Deze kwijtscheldingsnorm is met ingang van 1995 voor lagere overheden vastgesteld op maximaal 95 procent van de relevante bijstandsnorm, en vanaf 1997 op maximaal 100 procent van de bijstandsnorm.⁶⁵ Is de aldus vastgestelde betalingscapaciteit positief, dan moet 80 procent hiervan voor belastingbetaling worden opgeëist (voor zover nodig om de aanslag te voldoen). De rest kan worden kwijtgescholden. Is geen betalingscapaciteit aanwezig, dan kan de gehele belastingschuld worden kwijtgescholden. Hoewel kwijtschelding formeel dus pas mogelijk is na individuele toetsing, komt het ook voor dat aan bepaalde groepen generiek kwijtschelding wordt verleend.

Gemeenten hebben in groten getale gebruik gemaakt van de hen geboden mogelijkheid hun kwijtscheldingsbeleid te verruimen. Slechts enkele gemeenten hanteren een kwijtscheldingsnorm lager dan de maximaal toegestane 100 procent.⁶⁶ Bij het rioolrecht en vooral de reinigingsheffingen komt gedeeltelijke kwijtschelding vrij veel voor. Dit is vooral zo bij gemeenten waar het tarief gerelateerd is aan het watergebruik of het afvalaanbod. Door geen volledige kwijtschelding te verlenen willen deze gemeenten de prikkel om de afvalstroom of het waterverbruik te beperken handhaven.

Een beperkt aantal gemeenten heeft de kwijtscheldingregeling vervangen door een soortgelijke regeling die valt onder het gemeentelijke armoedebeleid. Hierdoor zijn deze gemeenten niet gebonden aan de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. Dit maakt het mogelijk soepeler te zijn, zowel wat betreft normen als wat betreft toetsingsprocedure.

⁶⁵ Het Rijk zelf blijft een percentage van 90 hanteren, waardoor de betalingscapaciteit voor rijksbelastingen vrijwel altijd groter is dan die voor gemeentelijke belastingen.

⁶⁶ *Atlas van de lokale lasten 2008*, COELO, blz. 56-57.

6. Verantwoording

Bij de berekeningen die ten grondslag liggen aan de gegevens in dit Belastingoverzicht moesten op verschillende plaatsen uitgangspunten worden gekozen. Deze worden hieronder kort toegelicht.

GEMIDDELDEN

Amsterdam kent binnen haar grenzen verschillende tarieven voor de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht). In dit overzicht zijn voor deze gemeente gewogen gemiddelden gebruikt.

Waar in dit overzicht sprake is van gemiddelden gaat het om naar inwonertal gewogen gemiddelden. Waar nultarieven voorkomen, zoals bij het rioolrecht, zijn de “nullen” in de berekening van de gemiddelden meegenomen.

UITGANGSPUNTEN WATERVERBRUIK EN AFVALAANBOD

Daar waar tarieven aan waterverbruik (rioolrecht) of afvalaanbod (reinigingsheffing) zijn gerelateerd zijn veronderstellingen gemaakt om te komen tot jaarbedragen per huishouden. Hiervoor is zoveel mogelijk aangesloten bij landelijke gemiddelden. Het afvalaanbod wordt echter gecorrigeerd voor de invloed van diftar op het afvalaanbod. Huishoudens in gemeenten waar per kilo afval, vuilniszak of containerlediging wordt betaald (diftar) bieden over het algemeen minder afval aan dan huishoudens in andere plaatsen. Uit wetenschappelijk onderzoek zijn vuistregels af te leiden over het afvalaanbodverminderende effect van de verschillende diftarsystemen.⁶⁷ Het CBS houdt bij hoeveel huishoudelijk afval de gemiddelde Nederlander jaarlijks produceert. Gecombineerd met aannames omtrent het soortelijk gewicht van afval is voor de diverse tariefsystemen te berekenen van hoeveel zakken, ledigingen of kilo's moet worden uitgegaan om bedragen per huishouden te berekenen.⁶⁸ We houden overigens geen rekening met het eventuele effect van het eventueel gratis ophalen van gft-afval op de aangeboden hoeveelheid restafval in diftargemeenten.

Diftar heeft bij het rioolrecht veel minder invloed dan bij de reinigingsheffing (zie paragraaf 3.4). Wij houden er daarom geen rekening mee. Waar van toepassing is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van 50 m³ en voor een meerpersoonshuishouden van drie personen en een waterverbruik van 150 m³. Waar tot een verbruik van 250 m³ hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

⁶⁷ E. Dijkgraaf en R. Gradus (2004), *Cost savings in unit-based pricing of household waste*, *Resource and Energy Economics*, 26, 353-371.

⁶⁸ We gaan er verder van uit dat zakken en bakken vol worden aangeboden, en dat een meerpersoonshuishouden bestaat uit drie personen.

Voor tarieven bij gemiddelde huishoudensomvang is het gewogen gemiddelde genomen van de tarieven die gelden bij 1, 2, 3, 4 respectievelijk 5 personen, waarbij steeds het aantal huishoudens met die omvang als gewicht is gehanteerd.⁶⁹

ONROERENDEZAAKBELASTINGEN

De OZB-aanslag per huishouden is berekend door uit te gaan van de in de betreffende gemeente gevonden gemiddelde WOZ-waarde. Die waarde wordt vermenigvuldigd met het relevante tarief.

GESTANDAARDISEERD OZB-TARIEF

Gemeenten met duur onroerend goed kunnen met relatief lage tarieven een hoge OZB-opbrengst bereiken. Verschillen in belastingcapaciteit worden daarom gecompenseerd via het verdeelsysteem van het gemeentefonds. De gemeentelijke belastingcapaciteit wordt slechts *gedeeltelijk* verevend. De eigeninkomstenmaatstaf wordt berekend op basis van 70 procent van de waarde van niet-woningen en 80 procent van de waarde van woningen.⁷⁰ Doordat niet volledig wordt verevend kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald OZB-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn.⁷¹ Gemeenten met een lage waarde van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge OZB-tarieven. Om de hoogte van de OZB-tarieven toch te kunnen vergelijken zijn *gestandaardiseerde* tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde OZB-opbrengst per inwoner.

NETTO WOONLASTEN

Met behulp van gestandaardiseerde tarieven kan de hoogte van de OZB in verschillende gemeenten worden vergeleken vanuit het perspectief van de gemeente (wat houdt de gemeente er uiteindelijk aan over, mede gezien de eigeninkomstenmaatstaf). Om de hoogte van de woonlasten vanuit dit zelfde gezichtspunt te kunnen vergelijken gebruiken we de netto woonlasten. Hierbij gaat het er om dat de (bruto) woonlasten hoog zijn in gemeenten met dure woningen, omdat die gemeenten een lagere algemene uitkering ontvangen. Wij

⁶⁹ Gegevens over waterverbruik zijn ontleend aan Henk Foekema, Lisanne van Thiel, Boris Lettinga, *Watergebruik thuis 2007*, TNS/NIPO, 2008, p. 69. Gegevens over aantallen huishoudens komen van het CBS.

⁷⁰ Hiernaast omvat de eigeninkomstenmaatstaf nog een bedrag per woonruimte, maar dat is voor deze discussie niet zo belangrijk.

⁷¹ M.A. Allers, Maximering OZB-tarieven benadeelt gemeenten met lage belastingcapaciteit, *B&G*, december 2005, 5-8 en M.A. Allers, Rafelranden van de nieuwe OZB-wetgeving, *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, 2006, nr. 3, 128-140.

compenseren daarom de hoogte van de woonlasten voor de invloed van de eigeninkomstenmaatstaf.

De zo berekende netto woonlasten geven weer wat de gemeente per saldo – dus na rekening te houden met de verevening van belastinggrondslag – overhoudt aan de belastingheffing. De netto woonlasten zijn gedefinieerd als de woonlasten die er zouden zijn als de belastingcapaciteit niet zou worden verevend. De extra OZB-opbrengst die gemeenten met dure woningen nu nodig hebben om de lagere algemene uitkering te compenseren is van de bruto woonlasten afgetrokken. Bij gemeenten met lage woningwaarden is het profijt van de verevening bij de bruto woonlasten opgeteld.

Tabellen

Tabellen

Tabel 1 Woonlasten 2008

Tabel 2 Woonlasten 2009

Tabel 3 Algemene gegevens

Tabel 4 OZB woningen

Tabel 5 OZB niet-woningen

Tabel 6 Begrote OZB-opbrengst

Tabel 7 Tariefdifferentiatie OZB en mutatie OZB-opbrengst

Tabel 8 Reinigingsheffing huishoudens

Tabel 9 Rioolrecht en rioolheffing

Tabel 10 Secretarieleges

Toelichting

De getallen in de tabellen staan tegen een gekleurde achtergrond. Per kolom is ongeveer één derde blauw, één derde grijs en één derde rood. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke waarden relatief laag (blauw) of hoog (rood) zijn. De getallen zijn als het ware op volgorde gezet en in drie gelijke delen gehakt, die elk een kleur kregen. In enkele gevallen zijn de verschillen tussen gemeenten zeer klein. Als gevolg hiervan kunnen de afgeronde getallen zoals weergegeven in de tabellen identiek zijn, maar toch een andere achtergrondkleur hebben. Soms levert de methode geen drie maar twee kleuren op: dit is het geval als één bepaalde waarde sterk overheerst.

Witte cellen in de tabellen geven aan dat de desbetreffende gemeente het gevraagde niet heeft aangeleverd.

Tabel 1 Woonlasten 2008

In woning met gemiddelde waarde (euro)

	OZB-Eigenaar	Reinigingsheffing ¹	Rioolrecht ¹	Woonlasten ²	Netto woonlasten ³	minimuminkomen ⁴	Woonlasten
Alkmaar	172,48	201,76	94,70	468,94	484,76	0,00	0,00
Almere	218,83	324,17	97,40	640,40	689,97	0,00	0,00
Amersfoort	231,14	251,84	107,14	590,12	580,62	0,00	0,00
Amsterdam	134,56	256,87	131,93	523,36	495,74	0,00	0,00
Apeldoorn	230,74	231,13	128,52	590,39	578,71	0,00	0,00
Arnhem	324,11	156,72	39,86	520,69	548,97	0,00	0,00
Assen	184,07	233,92	171,24	589,23	632,61	0,00	0,00
Breda	195,37	306,96	112,44	614,77	602,15	0,00	0,00
Delft	211,97	247,81	149,83	609,61	623,71	0,00	0,00
Deventer	224,47	277,44	155,04	656,95	680,14	0,00	0,00
Dordrecht	181,15	234,96	123,80	539,91	571,08	0,00	0,00
Ede	246,64	248,35	147,48	642,47	633,89	0,00	0,00
Eindhoven	171,29	235,99	131,00	538,28	529,99	0,00	0,00
Emmen	272,08	264,40	106,68	643,16	684,91	0,00	0,00
Enschede	232,54	294,12	146,00	672,66	711,21	0,00	0,00
Groningen	205,50	307,54	119,05	632,09	656,68	142,73	0,00
Haarlem	209,36	228,40	104,48	542,24	523,09	0,00	0,00
Haarlemmermeer	253,00	264,55	112,00	629,55	613,64	0,00	0,00
Heerlen	181,98	283,24	195,16	660,38	707,22	0,00	0,00
Hilversum	211,68	207,98	194,64	614,30	568,91	0,00	0,00
Leeuwarden	197,57	260,28	134,81	592,66	635,18	0,00	0,00
Leiden	374,40	120,57	75,62	570,59	566,13	0,00	0,00
Lelystad	303,91	260,46	52,20	616,57	656,28	0,00	0,00
Maastricht	206,85	249,69	136,60	593,14	598,32	15,49	0,00
Middelburg	147,40	233,51	147,75	528,66	547,00	0,00	0,00
Nijmegen	365,50	74,50	228,76	668,76	678,14	2,60	0,00
Rotterdam	168,30	248,25	160,41	576,96	612,75	0,00	0,00
's-Gravenhage	137,71	281,08	109,81	528,60	534,85	0,00	0,00
's-Hertogenbosch	206,25	252,43	103,32	562,00	540,24	0,00	0,00
Sittard-Geleen	246,06	235,28	121,70	603,04	628,36	0,00	0,00
Tilburg	173,60	244,52	77,89	496,01	507,36	0,00	0,00
Utrecht	217,01	261,00	205,24	683,25	688,10	0,00	0,00
Venlo	217,34	246,84	167,16	631,34	654,21	0,00	0,00
Westland	240,45	260,87	151,50	652,82	648,32	0,00	0,00
Zoetermeer	308,18	258,96	37,30	604,44	623,26	0,00	0,00
Zwolle	231,26	234,85	103,83	569,94	580,35	0,00	0,00
Laagste	135	74	37	469	485	0	0
Gemiddelde	205	249	129	584	592	5	5
Hoogste	374	324	229	683	711	143	143

¹ Bij een gemiddelde huishoudensomvang in de desbetreffende gemeente (zie Verantwoording).² Woonlasten zijn berekend als de som van OZB, rioolrecht en reinigingsheffing.³ Woonlasten gecorrigeerd voor de eigeninkomstenmaatstaf van het gemeentefonds (zie Verantwoording)⁴ Woonlasten na kwijtschelding; huurwoning.

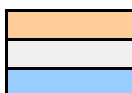
Bedragen kunnen afwijken van die in het Belastingoverzicht 2008. Dat komt met name doordat bij rioolrecht en reinigingsheffing nu wordt uitgegaan van de gemiddelde huishoudensomvang in de desbetreffende gemeente (zie verantwoording). Ook zijn nu actuele gegevens voor de gemiddelde woningwaarde gebruikt.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 2 Woonlasten 2009

In woning met gemiddelde waarde (euro)

	OZB-Eigenaar	Reinigingsheffing ¹	Rioolrecht ¹	Woonlasten ²	Netto woonlasten ³	minimuminkomen ⁴	Woonlasten
Alkmaar	172,87	204,54	96,15	473,56	488,23	0,00	
Almere	230,44	333,20	99,84	663,48	719,65	0,00	
Amersfoort	234,57	237,03	105,38	576,97	567,20	0,00	
Amsterdam	137,24	276,13	138,53	551,90	513,32	0,00	
Apeldoorn	239,22	260,89	134,97	635,07	626,49	0,00	
Arnhem	344,12	163,26	68,04	575,43	606,43	0,00	
Assen	191,20	233,92	174,96	600,08	646,70	0,00	
Breda	203,89	321,00	122,88	647,77	630,13	0,00	
Delft	220,82	258,35	153,42	632,59	648,70	0,00	
Deventer	227,53	277,44	158,16	663,13	686,50	0,00	
Dordrecht	186,55	234,96	128,72	550,23	582,13	0,00	
Ede	255,27	257,06	153,96	666,29	656,88	0,00	
Eindhoven	175,61	235,31	136,00	546,92	536,66	0,00	
Emmen	280,15	263,59	106,67	650,41	693,86	0,00	
Enschede	238,67	294,12	150,00	682,79	725,08	0,00	
Groningen	215,25	322,49	127,75	665,49	690,47	151,50	
Haarlem	221,91	238,58	107,88	568,37	544,98	0,00	
Haarlemmermeer	257,64	270,54	118,56	636,74	619,92	-10,00	
Heerlen	184,96	279,18	174,91	639,04	689,48	0,00	
Hilversum	220,89	175,18	201,00	597,07	550,87	0,00	
Leeuwarden	195,68	266,00	139,31	600,99	648,43	0,00	
Leiden	375,28	144,02	79,10	598,41	595,89	0,00	
Lelystad	299,97	247,36	54,33	601,66	646,38	0,00	
Maastricht	230,84	261,57	148,60	641,01	637,93	16,32	
Middelburg	152,36	239,45	147,75	539,56	562,00	0,00	
Nijmegen	376,31	64,81	193,48	634,60	645,23	2,66	
Rotterdam	176,63	259,04	173,08	608,75	647,53	0,00	
's-Gravenhage	137,70	293,37	118,14	549,21	554,48	0,00	
's-Hertogenbosch	214,91	272,94	108,96	596,81	573,94	0,00	
Sittard-Geleen	251,73	235,24	126,60	613,57	641,52	0,00	
Tilburg	171,71	260,03	87,51	519,25	533,55	0,00	
Utrecht	223,49	275,76	205,24	704,49	710,09	0,00	
Venlo	217,34	244,54	172,08	633,96	661,78	0,00	
Westland	251,06	260,87	149,64	661,57	660,67	0,00	
Zoetermeer	312,49	258,96	45,92	617,37	640,97	0,00	
Zwolle	236,46	234,85	112,65	583,96	599,47	0,00	
Laagste	137	65	46	474	488	-10	
Hoogste	376	333	205	704	725	152	
Gemiddelde	211	257	135	603	610	5	
<i>Mutatie gemiddelde</i>	<i>2,9%</i>	<i>3,4%</i>	<i>4,0%</i>	<i>3,3%</i>	<i>3,2%</i>	<i>1,1%</i>	

¹ Bij een gemiddelde huishoudensomvang in de desbetreffende gemeente (zie Verantwoording).

² Woonlasten zijn berekend als de som van OZB, rioolrecht en reinigingsheffing.

³ Woonlasten gecorrigeerd voor de eigeninkomenmaatstaf van het gemeentefonds (zie Verantwoording).

⁴ Woonlasten na kwijtschelding; huurwoning.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 3 Algemene gegevens

	Gemiddelde huishoudensomvang	Aantal woningen	Aantal niet-woningen ¹	Gemiddelde woningwaarde ²	Prijsstijging woningen (%) ³	Prijsstijging niet-woningen (%) ⁴	
	Inwoners						
Alkmaar	94,000	2.10	45,267	4,694	205,800	5.00	4.00
Almere	185,883	2.44	74,085	7,697	197,298	1.70	1.00
Amersfoort	142,000	2.27	64,144	5,667	258,912	4.40	1.20
Amsterdam	756,955	1.78	397,602	33,230	258,216	11.30	3.80
Apeldoorn	155,200	2.26	71,711	13,886	258,060	2.00	1.00
Arnhem	145,681	1.94	70,192	5,750	195,520	4.00	2.00
Assen	66,300	2.23	29,652	2,367	179,193	3.58	3.02
Breda	172,000	2.10	82,730	7,800	260,399	7.16	1.64
Delft	97,000	1.83	45,477	3,224	198,739	3.51	2.51
Deventer	97,377	2.17	44,057	3,998	207,035	4.04	2.00
Dordrecht	118,182	2.16	57,200	5,700	185,623	3.70	1.00
Ede	107,000	2.39	43,663	5,484	288,765	3.50	1.40
Eindhoven	212,000	1.97	106,730	8,173	242,053	5.70	1.50
Emmen	109,150	2.28	49,096	5,515	184,549	3.10	3.00
Enschede	155,870	2.04	68,880	10,390	176,008	2.33	2.62
Groningen	183,246	1.69	89,800	9,000	176,436	4.40	0.98
Haarlem	147,662	2.00	74,800	81,700	253,579	6.10	3.90
Haarlemmermeer	141,000	2.42	60,200	7,400	286,968	4.35	3.00
Heerlen	89,678	1.99	48,553	4,525	136,350	1.00	1.00
Hilversum	83,850	2.06	41,568	3,703	290,640	3.80	2.20
Leeuwarden	93,583	1.93	44,851	4,839	148,470	1.00	4.00
Leiden	117,000	1.87	54,068	4,970	240,271	2.68	1.79
Lelystad	73,805	2.30	31,703	3,368	192,780	2.00	1.80
Maastricht	118,260	1.89	56,247	5,088	221,964	9.88	1.40
Middelburg	47,430	2.15	23,463	2,638	174,730	1.00	0.00
Nijmegen	161,400	1.84	75,728	5,634	221,880	3.20	1.30
Rotterdam	584,058	1.95	298,000	26,343	160,140	2.00	1.00
's-Gravenhage	477,500	1.96	246,000	18,000	208,950	5.00	8.50
's-Hertogenbosch	136,500	2.12	65,167	6,282	264,668	4.20	2.60
Sittard-Geleen	95,351	2.16	45,000	4,127	185,094	1.70	1.00
Tilburg	202,962	2.05	95,781	8,177	222,425	2.50	1.00
Utrecht	300,000	1.86	135,400	10,700	239,031	5.30	1.00
Venlo	91,500	2.20	44,118	4,353	192,000	0.00	1.50
Westland	99,408	2.51	41,739	9,199	277,413	1.99	3.74
Zoetermeer	120,140	2.30	52,251	3,045	208,884	1.40	1.00
Zwolle	117,500	2.13	54,482	5,225	214,376	1.60	-2.32
Laagste	47,430	1.69	23,463	2,367	136,350	0.00	-2.32
Gemiddelde ⁵	169,345	2.09	81,372	9,775	219,373	4.55	2.43
Hoogste	756,955	2.51	397,602	81,700	290,640	11.30	8.50

¹ Niet-woningen zijn voornamelijk bedrijfspanden, maar ook bijvoorbeeld verzorgingstehuizen en boerderijen.

² Gemiddelde woningwaarde in 2008 (CBS), verhoogd met door de gemeente opgegeven prijsstijging woningen.

³ Waardestijging exclusief areaalontwikkeling (voor Deventer, Haarlemmermeer en Maastricht geldt een benadering).

⁴ Waardestijging exclusief areaalontwikkeling m.u.v. Deventer, Haarlemmermeer en Maastricht.

⁵ De gemiddelden voor inwoners, huishoudensomvang, aantal woningen en aantal niet-woningen zijn niet gewogen.

Legenda:

Relatief hoog	
Rond de mediaan	
Relatief laag	

Tabel 4 OZB woningen

Aantal woningen	Prijsstijging woningen (%) ¹	Tarief eigenaar ²	Gecorrigeerd voor prijsstijging	Mutatie tarief t.o.v. 2008	Gestandaardiseerd tarief ³	Bruto opbrengst (duizenden euro's)
Alkmaar	45,267	5.00	0.0840	0.2%	0.0822	7,500
Almere	74,085	1.70	0.1168	5.3%	0.1097	17,137
Amersfoort	64,144	4.40	0.0906	1.5%	0.0915	14,173
Amsterdam	397,602	11.30	0.0532	2.0%	0.0569	53,686
Apeldoorn	71,711	2.00	0.0927	3.7%	0.0935	16,096
Arnhem	70,192	4.00	0.1760	6.2%	0.1720	23,231
Assen	29,652	3.58	0.1067	3.9%	0.1002	5,652
Breda	82,730	7.16	0.0783	4.4%	0.0800	15,471
Delft	45,477	3.51	0.1111	4.2%	0.1091	9,953
Deventer	44,057	4.04	0.1099	1.4%	0.1071	9,638
Dordrecht	57,200	3.70	0.1005	3.0%	0.0962	9,947
Ede	43,663	3.50	0.0884	3.5%	0.0892	10,945
Eindhoven	106,730	5.70	0.0726	2.5%	0.0736	17,010
Emmen	49,096	3.10	0.1518	3.0%	0.1459	12,937
Enschede	68,880	2.33	0.1356	2.6%	0.1296	16,669
Groningen	89,800	4.40	0.1220	4.7%	0.1185	19,179
Haarlem	74,800	6.10	0.0875	6.0%	0.0898	15,335
Haarlemmermeer	60,200	4.35	0.0898	1.8%	0.0912	16,022
Heerlen	48,553	1.00	0.1357	1.6%	0.1264	8,286
Hilversum	41,568	3.80	0.0760	4.3%	0.0800	8,497
Leeuwarden	44,851	1.00	0.1318	-1.0%	0.1238	8,945
Leiden	54,068	2.68	0.1562	0.2%	0.1565	20,340
Lelystad	31,703	2.00	0.1556	-1.3%	0.1498	9,145
Maastricht	56,247	9.88	0.1040	11.6%	0.1043	11,687
Middelburg	23,463	1.00	0.0872	3.4%	0.0840	3,586
Nijmegen	75,728	3.20	0.1696	3.0%	0.1684	27,300
Rotterdam	298,000	2.00	0.1103	4.9%	0.1042	52,900
's-Gravenhage	246,000	5.00	0.0659	0.0%	0.0653	32,913
's-Hertogenbosch	65,167	4.20	0.0812	4.2%	0.0834	13,550
Sittard-Geleen	45,000	1.70	0.1360	2.3%	0.1322	11,412
Tilburg	95,781	2.50	0.0772	-1.1%	0.0756	15,457
Utrecht	135,400	5.30	0.0935	3.0%	0.0929	29,106
Venlo	44,118	0.00	0.1132	0.0%	0.1096	8,808
Westland	41,739	1.99	0.0905	4.4%	0.0906	9,829
Zoetermeer	52,251	1.40	0.1496	1.4%	0.1468	17,000
Zwolle	54,482	1.60	0.1103	2.2%	0.1085	12,335
Laagste	23,463	0.00	0.0532	-1.3%	0.0569	3,586
Gemiddelde	145,464	4.55	0.0993	2.8%	0.0979	25,156
Hoogste	397,602	11.30	0.1760	11.6%	0.1720	53,686

¹ Waarestijging exclusief areaalontwikkeling (voor Deventer, Haarlemmermeer en Maastricht geldt een benadering).

² Tarief als percentage van WOZ-waarde.

³ Tarief bij gemiddelde belastingcapaciteit. Zie Verantwoording.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 5 OZB niet-woningen

	Prijsstijging niet-woningen (%) ¹	Tarief eigenaar ²	Tarief gebruiker ²	Mutatie eigenaar plus gebruiker voor prijsstijging ³	Gestandaardiseerd tarief eigenaar plus gebruiker ⁴	Bruto opbrengst (duizenden euro's)	
Aantal niet-woningen							
Alkmaar	4.694	4,00	0,1750	0,1350	-0,5%	0,3295	9.730
Almere	7.697	1,00	0,2063	0,1648	5,2%	0,3452	13.859
Amersfoort	5.667	1,20	0,2033	0,1660	1,0%	0,3734	12.643
Amsterdam	33.230	3,80	0,1595	0,1275	3,1%	0,3065	91.678
Apeldoorn	13.886	1,00	0,2206	0,1769	3,7%	0,4016	18.421
Arnhem	5.750	2,00	0,2640	0,2172	5,0%	0,4857	21.145
Assen	2.367	3,02	0,2022	0,1582	3,9%	0,3442	5.074
Breda	7.800	1,64	0,1366	0,1093	-0,2%	0,2539	12.156
Delft	3.224	2,51	0,2081	0,1667	4,2%	0,3814	9.340
Deventer	3.998	2,00	0,2108	0,1676	-0,4%	0,3636	7.917
Dordrecht	5.700	1,00	0,1938	0,1554	3,0%	0,3067	8.170
Ede	5.484	1,40	0,1547	0,1237	3,5%	0,2623	7.593
Eindhoven	8.173	1,50	0,1483	0,1187	-0,7%	0,2943	23.639
Emmen	5.515	3,00	0,2341	0,1912	2,8%	0,4004	7.775
Enschede	10.390	2,62	0,2904	0,2389	2,7%	0,5056	17.228
Groningen	9.000	0,98	0,3040	0,2410	6,6%	0,5537	27.644
Haarlem	81.700	3,90	0,1560	0,1250	6,1%	0,2777	10.126
Haarlemmermeer	7.400	3,00	0,2128	0,1741	3,2%	0,4237	31.009
Heerlen	4.525	1,00	0,1946	0,1489	0,5%	0,3480	7.546
Hilversum	3.703	2,20	0,1355	0,1086	5,5%	0,2617	7.334
Leeuwarden	4.839	4,00	0,2993	0,2394	9,2%	0,5529	15.132
Leiden	4.970	1,79	0,3264	0,3260	3,6%	0,6599	20.800
Lelystad	3.368	1,80	0,2860	0,2284	-0,6%	0,5237	10.857
Maastricht	5.088	1,40	0,1930	0,1550	5,7%	0,3698	13.370
Middelburg	2.638	0,00	0,1753	0,1409	2,4%	0,3074	3.179
Nijmegen	5.634	1,30	0,4100	0,3124	1,0%	0,7200	30.450
Rotterdam	26.343	1,00	0,2601	0,1941	7,4%	0,4789	117.700
's-Gravenhage	18.000	8,50	0,1810	0,1445	0,0%	0,3353	50.421
's-Hertogenbosch	6.282	2,60	0,2128	0,1705	4,4%	0,3997	17.028
Sittard-Geleen	4.127	1,00	0,3337	0,2567	-3,1%	0,6099	19.233
Tilburg	8.177	1,00	0,1552	0,1232	-0,6%	0,2804	14.602
Utrecht	10.700	1,00	0,1978	0,1595	3,0%	0,3788	38.663
Venlo	4.353	1,50	0,1955	0,1568	0,0%	0,3633	9.187
Westland	9.199	3,74	0,1435	0,1077	0,7%	0,2691	9.129
Zoetermeer	3.045	1,00	0,2752	0,2140	1,0%	0,4525	11.600
Zwolle	5.225	-2,32	0,2355	0,1903	4,0%	0,4420	14.191
Laagste	2.367	-2,32	0,1355	0,1077	-3,1%	0,2539	3.179
Gemiddelde	14.603	2,43	0,2135	0,1702	2,9%	0,3917	38.534
Hoogste	81.700	8,50	0,4100	0,3260	9,2%	0,7200	117.700

¹ Waardestijging exclusief areaalontwikkeling m.u.v. Deventer, Haarlemmermeer en Maastricht.

² Tarief als percentage van WOZ-waarde.

³ Tarief eigenaar plus gebruiker.

⁴ Tarief bij gemiddelde belastingcapaciteit. Zie Verantwoording. (NB: bij Deventer, Haarlemmermeer en Maastricht wordt bij de berekening van dit bedrag gebruik gemaakt van de prijsstijging van niet-woningen inclusief areaalontwikkeling, aangezien de prijsstijging exclusief areaalontwikkeling niet bekend is.)

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Tabel 6 Begrote OZB-opbrengst (duizenden euro's)

	Bruto-opbrengst woningen	Bruto-opbrengst niet-woningen	Totale netto-opbrengst	Netto-opbrengst per inwoner (euro's) ¹
Alkmaar	7,500	9,730	16,132	172
Almere	17,137	13,859	30,996	167
Amersfoort	14,173	12,643	26,602	187
Amsterdam	53,686	91,678	139,471	184
Apeldoorn	16,096	18,421	33,841	218
Arnhem	23,231	21,145	44,376	305
Assen	5,652	5,074	10,600	160
Breda	15,471	12,156	27,570	160
Delft	9,953	9,340	19,211	198
Deventer	9,638	7,917	17,192	177
Dordrecht	9,947	8,170	18,116	153
Ede	10,945	7,593	18,211	170
Eindhoven	17,010	23,639	38,977	184
Emmen	12,937	7,775	20,198	185
Enschede	16,669	17,228	33,683	216
Groningen	19,179	27,644	46,373	253
Haarlem	15,335	10,126	25,461	172
Haarlemmermeer	16,022	31,009	15,977	113
Heerlen	8,286	7,546	15,515	173
Hilversum	8,497	7,334	14,990	179
Leeuwarden	8,945	15,132	24,077	257
Leiden	20,340	20,800	40,980	350
Lelystad	9,145	10,857	19,081	259
Maastricht	11,687	13,370	24,600	208
Middelburg	3,586	3,179	6,741	142
Nijmegen	27,300	30,450	55,815	346
Rotterdam	52,900	117,700	170,600	292
's-Gravenhage	32,913	50,421	79,885	167
's-Hertogenbosch	13,550	17,028	30,274	222
Sittard-Geleen	11,412	19,233	30,645	321
Tilburg	15,457	14,602	30,059	148
Utrecht	29,106	38,663	63,932	213
Venlo	8,808	9,187	17,996	197
Westland	9,829	9,129	18,958	191
Zoetermeer	17,000	11,600	28,200	235
Zwolle	12,335	14,191	26,526	226
Laagste	3,586	3,179	6,741	113
Gemiddelde	25,156	38,534	61,535	210
Hoogste	53,686	117,700	170,600	350

¹ Netto OZB-opbrengst: bruto opbrengst minus eventuele verminderingen (bv. oninbaar).

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 7 Tariefdifferentiatie OZB en mutatie OZB-opbrengst

	Tariefdifferentiatie		Mutatie opbrengst t.o.v. 2008; woningen en niet-woningen	
	Eigenaar: verhouding niet- woning/woning	Niet-woningen: verhouding eigenaar/ gebruiker ¹	Exclusief areaalontwikkeling ²	Inclusief areaalontwikkeling
Alkmaar	208%	130%	-0,19%	1,68%
Almere	177%	125%	5,25%	nb
Amersfoort	224%	122%	1,25%	3,72%
Amsterdam	300%	125%	2,67%	2,93%
Apeldoorn	238%	125%	3,68%	3,83%
Arnhem	150%	122%	5,62%	5,67%
Assen	190%	128%	3,90%	5,86%
Breda	174%	125%	2,35%	2,85%
Delft	187%	125%	4,17%	4,37%
Deventer	192%	126%	0,59%	0,57%
Dordrecht	193%	125%	2,99%	3,99%
Ede	175%	125%	3,49%	4,06%
Eindhoven	204%	125%	0,64%	3,26%
Emmen	154%	122%	2,91%	3,78%
Enschede	214%	122%	2,67%	3,83%
Groningen	249%	126%	5,82%	6,11%
Haarlem	178%	125%	6,02%	7,32%
Haarlemmermeer	237%	122%	2,79%	2,90%
Heerlen	143%	131%	1,07%	nb
Hilversum	178%	125%	4,87%	3,99%
Leeuwarden	227%	125%	5,29%	6,38%
Leiden	209%	100%	1,95%	3,76%
Lelystad	184%	125%	-0,92%	-0,92%
Maastricht	186%	125%	8,33%	5,04%
Middelburg	201%	124%	2,91%	2,91%
Nijmegen	242%	131%	1,94%	nb
Rotterdam	236%	134%	6,58%	7,63%
's-Gravenhage	275%	125%	-0,01%	-0,01%
's-Hertogenbosch	262%	125%	4,30%	4,87%
Sittard-Geleen	245%	130%	-1,19%	-1,19%
Tilburg	201%	126%	-0,84%	0,10%
Utrecht	212%	124%	2,99%	4,74%
Venlo	173%	125%	0,00%	1,15%
Westland	159%	133%	2,63%	2,95%
Zoetermeer	184%	129%	1,26%	2,14%
Zwolle	214%	124%	3,23%	6,43%
Laagste	143%	100%	-1,19%	-1,19%
Gemiddelde	223%	126%	2,96%	3,41%
Hoogste	300%	134%	8,33%	7,63%

¹ Alle gemeenten waarvoor de verhouding afgerond 125% is, hebben een grijze achtergrond gekregen.

² Waardestijging exclusief areaalontwikkeling (voor Deventer, Haarlemmermeer en Maastricht geldt een benadering voor de waardestijging exclusief areaalontwikkeling van woningen en zijn de waardestijgingen van niet-woningen inclusief areaalontwikkeling).

Legenda:

Relatief hoog	
Rond de mediaan	
Relatief laag	

Tabel 8 Reinigingsheffing huishoudens

Gemeente	Tariefsysteem	huishoudensomvang		Bruto opbrengst per woonruimte		huishoudensomvang bij 100% kostendekking		Tarief gemiddelde
		Tarief éénpersoonshuishouden	Tarief meerpersoonshuishouden	Mutatie tarief gemiddelde t.o.v. 2008	Tarief gemiddelde	Kostendekking	Tarief gemiddelde	
Alkmaar	Huishoudensomvang	152,00	239,00	204,54	1,4%	195	97,0%	210,86
Almere	Vastrecht	333,20	333,20	333,20	2,8%	322	100,0%	333,20
Amersfoort	Huishoudensomvang	195,00	260,16	237,03	-5,9%	223	98,3%	241,13
Amsterdam	Huishoudensomvang	242,11	318,47	276,13	7,5%	236	87,0%	317,39
Apeldoorn	Bakinhoud en ledigingen	206,89	295,59	260,89	12,9%	250	97,1%	268,68
Arnhem	Huishoudensomvang	137,64	185,76	163,26	4,2%	150	62,2%	262,69
Assen	Huishoudensomvang	187,47	257,79	233,92	0,0%	231	100,0%	233,92
Breda	Huishoudensomvang	287,88	343,20	321,00	4,6%	290	100,0%	321,00
Delft	Huishoudensomvang	203,00	318,00	258,35	4,3%	276	100,0%	258,35
Deventer	Vastrecht	277,44	277,44	277,44	0,0%	278	100,0%	277,44
Dordrecht	Vastrecht	234,96	234,96	234,96	0,0%	214	100,0%	234,96
Ede	Huishoudensomvang	224,16	272,16	257,06	3,5%	246	100,0%	257,06
Eindhoven	Huishoudensomvang	188,00	289,00	235,31	-0,3%	222	99,4%	236,73
Emmen	Huishoudensomvang	240,00	273,84	263,59	-0,3%	234	100,0%	263,59
Enschede	Huishoudensomvang	274,68	308,64	294,12	0,0%	290	100,0%	294,12
Groningen	Huishoudensomvang	310,32	352,32	322,49	4,9%	279	100,0%	322,49
Haarlem	Huishoudensomvang	174,84	290,16	238,58	4,5%	222	100,0%	238,58
Haarlemmermeer	Naar bakinhoud	227,16	287,04	270,54	2,3%	230	100,0%	270,54
Heerlen	Huishoudensomvang	232,75	344,46	279,18	-1,4%	257	100,0%	279,18
Hilversum	Huishoudensomvang	136,68	226,56	175,18	-15,8%	163	100,0%	175,18
Leeuwarden	Huishoudensomvang	246,77	282,57	266,00	2,2%	265	100,0%	266,00
Leiden	Huishoudensomvang	110,04	206,48	144,02	19,5%	145	45,0%	320,05
Lelystad	Huishoudensomvang	219,93	259,93	247,36	-5,0%	228	85,0%	291,01
Maastricht	Aantal zakken	243,22	284,50	261,57	4,8%	262	100,0%	261,57
Middelburg	Huishoudensomvang	225,15	248,00	239,45	2,5%	219	100,0%	239,45
Nijmegen	Zakken en huish.omv.	52,07	80,94	64,81	-13,0%	71	40,0%	162,02
Rotterdam	Vastrecht	259,04	259,04	259,04	4,3%	236	100,0%	259,04
's-Gravenhage	Huishoudensomvang	275,04	322,56	293,37	4,4%	270	90,0%	325,97
's-Hertogenbosch	Huishoudensomvang	237,36	295,32	272,94	8,1%	252	93,0%	293,49
Sittard-Geleen	Naar gewicht	199,20	261,60	235,24	0,0%	245	100,0%	235,24
Tilburg	Vastrecht	260,03	260,03	260,03	6,3%	238	100,0%	260,03
Utrecht	Vastrecht	275,76	275,76	275,76	5,7%	242	100,0%	275,76
Venlo	Huishoudensomvang	171,84	282,76	244,54	-0,9%	220	100,0%	244,54
Westland	Huishoudensomvang	228,00	284,88	260,87	0,0%	244	100,0%	260,87
Zoetermeer	Huishoudensomvang	235,60	275,49	258,96	0,0%	257	92,0%	281,47
Zwolle	Huishoudensomvang	204,02	255,03	234,85	0,0%	236	100,0%	234,85
Laagste		52	81	65	-15,8%	71	40%	162
Gemiddelde		232	281	257	3,2%	238	93,4%	275
Hoogste		333	352	333	19,5%	322	100%	333

¹ Bij een gemiddelde huishoudensomvang in de desbetreffende gemeente. Zie verantwoording.

² Doordat gemeenten kosten verschillend toerekenen is de vergelijkbaarheid van dit percentage beperkt.

Maastricht en Nijmegen kennen alleen voor restafval een tariefsysteem per zak.

Voor Amsterdam is het gewogen gemiddelde van de tarieven van de deelgemeenten opgenomen.

Bij diftargemeenten, waar het tarief is gerelateerd aan het afvalaanbod, is uitgegaan van landelijke cijfers omtrent het afvalaanbod. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat het afvalaanbod in diftargemeenten doorgaans lager ligt dan in gemeenten zonder diftar (zie paragraaf 5.4 en verantwoording).

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 9 Rioolrecht en rioolheffing

	Gebruiker woning				Eigenaar woning		Eig. + gebr. woning		Woningen en niet-woningen			Woningen
	Tarief-systeem	Eén-persoons-tarief ¹	Meer-persoons-tarief ¹	Tarief gemiddelde huishoudensomvang ²	Tarief-systeem	Tarief ³	Tarief (gemiddelde huishoudensomvang)	Mutatie t.o.v. 2008	Bruto opbrengst (1000 euro)	Bruto opbrengst per woonruimte	Kosten-dekking ⁴	
Alkmaar	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	96,15	96,15	1,5%	4.555	101	95,0%	101,21
Almere	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	99,84	99,84	2,5%	7.611	103	100,0%	99,84
Amersfoort	Woz-waarde	46,86	46,86	46,86	Woz-waarde	58,51	105,38	-1,6%	9.449	147	100,0%	105,38
Amsterdam	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	138,53	138,53	5,0%	57.660	145	98,5%	140,64
Apeldoorn	Woz-waarde	134,97	134,97	134,97	Geen	0,00	134,97	5,0%	11.093	155	100,0%	134,97
Arnhem	Woz-waarde	68,04	68,04	68,04	Geen	0,00	68,04	70,7%	6.133	87	53,0%	128,45
Assen	Vastrecht	174,96	174,96	174,96	Geen	0,00	174,96	2,2%	5.608	189	100,0%	174,96
Breda	Vastrecht	122,88	122,88	122,88	Geen	0,00	122,88	9,3%	10.115	122	89,5%	137,30
Delft	Vastrecht	33,40	33,40	33,40	Vastrecht	120,02	153,42	2,4%	7.196	158	100,0%	153,42
Deventer	Vastrecht	158,16	158,16	158,16	Geen	0,00	158,16	2,0%	7.281	165	100,0%	158,16
Dordrecht	Huish.omvang	0,00	91,80	57,44	Vastrecht	71,28	128,72	4,0%	8.748	153	100,0%	128,72
Ede	Vastrecht	51,36	51,36	51,36	Vastrecht	102,60	153,96	4,4%	9.067	208	100,0%	153,96
Eindhoven	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	136,00	136,00	3,8%	15.788	148	100,0%	136,00
Emmen	Woz-waarde	43,74	43,74	43,74	Woz-waarde	62,93	106,67	0,0%	5.614	114	74,0%	144,15
Enschede	Vastrecht	150,00	150,00	150,00	Geen	0,00	150,00	2,7%	10.118	147	100,0%	150,00
Groningen	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	127,75	127,75	7,3%	12.609	140	100,0%	127,75
Haarlem	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	107,88	107,88	3,3%	8.167	109	100,0%	107,88
Haarlemmermeer	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	118,56	118,56	5,9%	7.672	127	100,0%	118,56
Heerlen	Waterverbruik	75,48	75,48	77,35	Vastrecht	97,56	174,91	-10,4%	9.705	200	100,0%	174,91
Hilversum	Vastrecht	201,00	201,00	201,00	Geen	0,00	201,00	3,3%	8.122	195	100,0%	201,00
Leeuwarden	Huish.omvang	51,29	76,94	65,07	Woz-waarde	74,24	139,31	3,3%	9.878	220	82,6%	168,67
Leiden	Huish.omvang	60,67	112,97	79,10	Geen	0,00	79,10	4,6%	5.223	97	54,0%	146,48
Lelystad	Waterverbruik	25,50	76,50	54,33	Geen	0,00	54,33	4,1%	1.748	55	60,0%	90,55
Maastricht	Vastrecht	38,34	38,34	38,34	Vastrecht	110,26	148,60	8,8%	10.643	189	96,6%	153,91
Middelburg	Vastrecht	39,89	39,89	39,89	Vastrecht	107,86	147,75	0,0%	3.524	150	100,0%	147,75
Nijmegen	Geen	0,00	0,00	0,00	Woz-waarde	193,48	193,48	-15,4%	16.006	211	100,0%	193,48
Rotterdam	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	173,08	173,08	7,9%	57.900	194	100,0%	173,08
's-Gravenhage	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	118,14	118,14	7,6%	29.815	121	95,0%	124,36
's-Hertogenbosch	Vastrecht	46,56	46,56	46,56	Vastrecht	62,40	108,96	5,5%	7.995	123	100,0%	108,96
Sittard-Geleen	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	126,60	126,60	4,0%	5.965	133	100,0%	126,60
Tilburg	Vastrecht	26,36	26,36	26,36	Vastrecht	61,15	87,51	12,4%	11.325	118	100,0%	87,51
Utrecht	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	205,24	205,24	0,0%	32.101	237	99,8%	205,65
Venlo	Vastrecht	172,08	172,08	172,08	Geen	0,00	172,08	2,9%	7.234	164	100,0%	172,08
Westland	Huish.omvang	93,00	115,20	105,81	Woz-waarde	43,83	149,64	-1,2%	7.317	175	100,0%	149,64
Zoetermeer	Woz-waarde	45,92	45,92	45,92	Geen	0,00	45,92	23,1%	2.700	52	40,0%	114,81
Zwolle	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	112,65	112,65	8,5%	6.476	119	100,0%	112,65
Laagste		0	0	0		0	46	-15,4%	1.748	52	40%	88
Gemiddelde		34	38	36		98	135	6,1%	22.381	149	94,6%	142
Hoogste		201	201	201		205	205	70,7%	57.900	237	100%	206

¹ Waar nodig is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van 50 m3 en voor een meerpersoonshuishouden van drie personen van een waterverbruik van 150 m3. Waar tot een verbruik van 250 m3 hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

² Bij een gemiddelde huishoudensomvang in de desbetreffende gemeente. Zie verantwoording.

³ Waar nodig is uitgegaan van de in de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde.

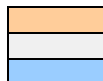
⁴ Doordat de kostenberekening nogal kan verschillen tussen gemeenten, is de vergelijkbaarheid van dit percentage beperkt.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

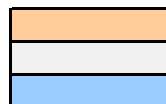

Tabel 10 Secretarie

	Mutatie t.o.v. vorig jaar		Mutatie t.o.v. vorig jaar		Mutatie t.o.v. vorig jaar	
	Prijs paspoort	Prijs rijbewijs	Prijs uittreksel GBA	Prijs uittreksel GBA	Prijs uittreksel GBA	Prijs uittreksel GBA
Alkmaar	49.60	2.7%	46.10	1.3%	7.90	1.3%
Almere	49.60	2.6%	58.15	4.6%	11.95	4.8%
Amersfoort	49.60	2.6%	42.10	5.0%	9.40	10.6%
Amsterdam	48.35	0.0%	46.50	0.0%	11.50	0.0%
Apeldoorn	49.60	2.6%	42.01	3.8%	7.34	3.8%
Arnhem	49.60	2.6%	42.00	0.0%	8.00	0.0%
Assen	49.60	2.6%	33.80	2.0%	11.10	2.8%
Breda	49.60	2.6%	43.05	6.3%	8.00	8.1%
Delft	49.60	2.6%	37.50	3.9%	8.90	4.1%
Deventer	49.60	2.6%	63.90	3.1%	11.70	4.0%
Dordrecht	49.60	2.6%	53.20	3.1%	9.25	3.5%
Ede	49.60	2.6%	37.10	3.5%	8.95	3.5%
Eindhoven	49.60	2.6%	31.50	3.3%	6.50	4.8%
Emmen	49.50	2.4%	41.00	0.0%	5.45	2.8%
Enschede	49.60	2.6%	55.50	2.8%	10.10	3.1%
Groningen	49.60	2.6%	61.20	4.6%	12.00	5.3%
Haarlem	49.60	2.6%	39.95	2.4%	14.40	33.3%
Haarlemmermeer	49.60	2.6%	35.80	5.3%	8.90	2.3%
Heerlen	49.60	2.7%	37.00	2.8%	7.00	3.7%
Hilversum	49.60	2.6%	40.00	1.3%	10.50	0.0%
Leeuwarden	49.60	2.6%	45.30	2.3%	8.90	3.5%
Leiden	49.60	2.6%	48.65	0.0%	11.10	2.8%
Lelystad	49.60	2.6%	40.70	0.0%	7.15	2.1%
Maastricht	49.60	2.6%	45.40	4.4%	11.10	7.2%
Middelburg	49.60	2.6%	34.30	2.4%	7.50	2.0%
Nijmegen	49.60	2.7%	41.60	4.0%	9.80	3.2%
Rotterdam	49.60	2.6%	47.00	3.4%	6.05	3.4%
's-Gravenhage	49.60	2.6%	44.25	2.9%	5.70	5.6%
's-Hertogenbosch	49.60	2.6%	41.75	4.9%	9.00	4.7%
Sittard-Geleen	49.60	2.6%	50.51	4.0%	9.83	3.9%
Tilburg	49.60	2.6%	45.05	0.2%	8.25	3.8%
Utrecht	49.60	2.6%	47.75	4.9%	10.55	3.4%
Venlo	49.60	2.6%	29.75	0.8%	11.60	0.0%
Westland	49.60	2.6%	36.50	3.1%	6.40	3.2%
Zoetermeer	49.60	2.6%	41.80	2.0%	6.15	1.7%
Zwolle	49.60	2.6%	57.85	0.0%	14.45	0.0%
Laagste	48.35	0.0%	29.75	0.0%	5.45	0.0%
Gemiddelde	49.44	2.3%	45.07	2.7%	9.09	4.1%
Hoogste	49.60	2.7%	63.90	6.3%	14.45	33.3%

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Edities van het Belastingoverzicht grote gemeenten van vóór 2003 zijn verschenen bij de VNG-uitgeverij (nu Sdu). Met ingang van 2003 verschijnt het Belastingoverzicht in de reeks COELO-rapporten.

Verkrijgbaar in de reeks COELO-rapporten:

- 94-1 M.A. Allers, C.A. de Kam, *Advies over de kostentoedeling van waterschappen*, 1994.
- 95-1 M.A. Allers, C.G.M. Sterks, *Naar een geïntegreerd stelsel voor gesubsidieerde arbeid? Evaluatie van de voorstellen van de commissie Houben*, 1995.
- 95-2 M.A. Allers, *Inkomenseffecten van het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid*, 1995.
- 96-1 C.G.M. Sterks, M.A. Allers, *Herziening van de financiële verhouding en de lokale lastendruk*, 1996.
- 96-2 M.A. Allers, *Financiële gevolgen van de verruiming van het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Groningen*, 1996.
- 96-3 M.A. Allers, *Profijt van de gemeentelijke overheid. De invloed van het gemeentebeleid op de koopkracht van de minima in Groningen*, 1996.
- 96-4 M.A. Allers, *De Armoedenota en het minimabeleid in de gemeente Delfzijl*, 1996.
- 96-5 C.A. de Kam, M.A. Allers, *Om de loongrens. Verkenning van gevolgen van grondslagversmalling bij de premieheffing voor de Ziekenfondswet*, 1996.
- 97-1 M.A. Allers, *Tariefdifferentiatie in de OZB en de fiscale concurrentiepositie van de gemeente Groningen*, 1997.
- 97-2 C.G.M. Sterks, *Alternatieven voor milieuleges*, 1997.
- 97-3 M.A. Allers, *Gemeentelijke woonlasten voor water- en walbewoners vergeleken*, 1997.
- 97-4 A.J.W.M. Verhagen, *Criteria aan de verdeelmaatstaven van specifieke uitkeringen*, 1997.
- 98-1 M.A. Allers, *De invloed van de burger op de gemeentelijke belastingdruk*, 1998.
- 99-1 M.A. Allers, *Gemeentelijk minimabeleid en armoedeval*, 1999.
- 99-2 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Vlaardingen*, 1999.
- 00-1 A.J.W.M. Verhagen, *COELO-Overzicht specifieke uitkeringen 1999, 2000*.
- 00-2 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Soest*, 2000.
- 00-3 K. Grit, *Dynamiek van de lokale overheid. Economisering in Tilburg*, 2000.
- 00-4 M.A. Allers en A. Veenkamp, *Een woonlastenfonds voor Groningen?*, 2000.
- 00-5 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Alphen aan den Rijn*, 2000.
- 00-6 M.A. Allers, *Armoedeval in Amsterdam, 2000-2001*, 2000.
- 00-7 M.A. Allers, *Het decentrale belastinggebied, de kwaliteit van de lokale afweging en de politieke participatie*, 2000.
- 01-1 A.J.W.M. Verhagen, *Voorstel voor wijziging van de Financiële-verhoudingswet en enkele andere wetten*, 2001.
- 02-1 E. Gerritsen, M.A. Allers, *Weerstandvermogen en vermogenspositie gemeente Apeldoorn*, 2002.
- 02-2 E. Gerritsen, *Begrotingsvergelijking gemeente Zaanstad*, 2002.
- 02-3 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Heerlen*, 2002.
- 02-4 M.A. Allers, *Herverdeeleffecten van de voorgenomen afschaffing van de OZB op woningen*, 2002.
- 02-5 E. Gerritsen, *Stille reserves van gemeenten*, 2002.
- 03-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2003*, 2003.
- 03-2 M.A. Allers, *Koopkrachteffecten van afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen*, 2003.
- 03-3 C. Hoebe, *Wie betaalt wat? kostentoedeling bij waterschappen*, 2003.

- 04-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2004*, 2004.
- 04-2 M.A. Allers, *Financiële gevolgen van maximering van de OZB -tarieven*, 2004.
- 04-3 E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, 2004.
- 04-4 M.A. Allers en C. Hoeben, *Achtergronden van tariefstijgingen van gemeentelijke belastingen*, 2004
- 04-5 C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen invoering waterketentarief voor de lastenontwikkeling van huishoudens*, 2004
- 05-1 C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, 2005
- 05-2 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2005*, 2005
- 05-3 C. Hoeben, *Koopkrachtontwikkeling van ouderen, gehandicapten en chronisch zieken in Amsterdam*, 2005
- 05-4 M.A. Allers, *Methoden voor het ontwikkelen van financiële verdeelmodellen*, 2005.
- 06-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2006*, 2006.
- 06-2 C. Hoeben, *Kostentoerekening en kostendekking van gemeentelijke heffingen in Noordenveld*, 2006.
- 06-3 E. Gerritsen, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, 2006.
- 07-1 M.A. Allers, A.S. Zeilstra, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2007*, 2007.
- 07-2 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in De Marne*, 2007.
- 07-3 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in Eemsmond*, 2007.
- 07-4 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in Winsum*, 2007.
- 07-5 M.A. Allers en B. Steiner, *Uitgavenbehoeften van Nederlandse gemeenten*, 2007.
- 08-1 M.A. Allers, L.A. Toolsema en A.S. Zeilstra, *De financiële positie van de gemeente Harlingen en de sturingsmogelijkheden van de raad*, 2008.
- 08-2 M.A. Allers, C. Hoeben, L.A. Toolsema en A.S. Zeilstra, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2008*, 2008.

Bovenstaande rapporten kunnen worden gedownload van internet (www.coelo.nl), of besteld bij COELO, postbus 800, 9700 AV Groningen, telefoon 050 3637018.

Andere COELO-uitgaven:

- Diverse auteurs, *Atlas van de lokale lasten*. Verschijnt jaarlijks sinds 1997.
- Gerritsen, E. (2007), *Vermogensstructuur van decentrale overheden: theorie en empirie*, proefschrift, COELO, Groningen.
- E. Gerritsen en M.A. Allers, *Decentrale Overheden in Balans? Een atlas van de vermogensposities van de decentrale overheden*, April 2001.
- M.A. Allers en J. den Heeten, *Armoedeval: is ontsnappen mogelijk?*, COELO/SGBO, bundel bij het gelijknamige symposium te Leeuwarden, 20 maart 2000.

Meer informatie over COELO en COELO-publicaties is beschikbaar op internet: **www.coelo.nl**